

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

15 EKİM 1964

Sayı: 253

100 Kuruş

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BİBER
Koleksiyon

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

EĞİTİMDE TAVİZ TEHLİKESİ

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI

Arabulucunun Seyahati

C. H. P. Kurultayı

1965 Programı

Enflasyon Var mı?

Asayişe Dair

Bağımsızlar Konferansı

İNCELEMELER

Şelmo - Gölap - Şikeftan - Hasankeyf

Ziraî Veya Sinaî Öncelik Kriteri

Gecekondular ve Mücadelesi

KÜLTÜR ve SANAT

Polis Romanları

Fahrunnisa Zeid Hitit Müzesinde

Bibliyografya

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

TARAFSIZLAR TOPLANTISI VE KIBRIS :

Geçen onbeş günün basındaki en önemli olayını tesbit etmek biraz güç olmakla beraber, özellikle Kıbrıs meselesi ile tarafsız devletlerin Kahire'de yaptıkları toplantı, ilk pânda yorumlanmıştır. Biz yine kamu oyu ile basınımızın üzerinde hassasiyetle durduğu Kıbrıs meselesi hakkında yorumları aktaracağız.

2 Ekim tarihli CUMHURİYET'teki yazısında Doç. Dr. Hamza EROĞLU, CENTO ve NATO'dan ayrılamayacağımızı, bu teşkilâtların güvenlik mekanizması ile dünya barışına hizmet ettiklerini, NATO'nun sadece Amerika demek olmadığını belirttiğinden sonra, «Dış Politikamızda daha çok serbesti ve hareket imkânı sağlamak için, aşırı, bağlayıcı taahhütlere ayırmamız gerekir. Türk dış politikası artık şahsiyetine kavuşmalı, prensiplerin ışığı altında programlı bir yol uygulamalıdır» diye yazmaktadır.

AKŞAM gazetesinin «Yorum» sütununda, Kıbrıs'daki alayımızın orada bulunuşu sebepleri izah edildikten sonra, «Türkiye'nin şimdiye kadar gönüllü arabuluculuk yapan devletlere «Biz birliğimizi falan dün gönderiyoruz, herhangi bir müdahaleyi de savaş sebebi sayacağız» demesini beklemek hiç yadırganmamalıdır. Yadırganmamalıdır, zira sabır taşlarının bile çatlayacağı Kıbrıs konusundaki tutumumuzdan sonra nihayet herşeyin bir haddinin bulunduğunu da Birleşmiş Milletler, Amerika ve diğer ilgililer bilme idir.» denilmektedir.

6 Ekim tarihli ULUS'da Ahmet Şükrü ESMER, «Kıbrıs ve Sovyetler» adlı makalesinde, Kruşçev'in Kıbrıs konusundaki davranışlarını ve bu hususta yayınlanan yardım bildirisini ele aldıktan sonra, «Kıbrıs'ın bağımsızlığı evet ama, buna kim dokunmak istiyor? Herhalde Türkiye değildir. Kıbrıs bağımsızlığının en büyük düşmanı Enosis'i gerçekleştirmeye çalışan Makarios ve Papanöru'dur. Bakanları Moskova'da Kıbrıs'ın bağımsızlığının garantisi peşinde iken, Makarios Enosis'den bahsediyor, Papanöru da Kıbrıs meselesinin tek çözüm yolunun Enosis olduğunu söylüyor. Enosis'i önmekle Türkiye Kıbrıs'ın bağımsızlığına hizmet etmiştir. Kıbrıs konusunda Sovyetler Birliğinin görüşü ile Türkiye'nin görüşü birbirinden uzak değildir. Oysa, Makarios'un görüşü ile Moskova'nın görüşü arasında tam tezat vardır. Moskova, Makarios'un ve Yunanistan'ın Enosis peşinde o duklarını bilmiyor mu? Enosis'e aleyhtar olduğunu söylerken ağıttan Enosis'çi olanlara yardım ile Enosis'i nasıl önleyebilir?» demektedir.

CUMHURİYET'te Kayhan SAĞLAMER, Kıbrıs'ın tarafsız ülkelerin haiz olduğu vasıfları taşımadığını ve diğer tarafsız sayılabilecek devletlerin durumlarını ele alarak, «Makarios'un, Kahire'ye Rum tezini destekleyici bir karar sureti çıkarmak ümidini gitmesi, Türkiye bakımından Zirve Konferansının önemini büsbütün arttırmıştır. Kahire'de Birleşmiş Milletler üyelerinin yarısı temsil edilmektedir ve Kıbrıs buhranı kapsamında Genel Kurul önüne gelecektir. Rumların, hayati Genel Kurul müzakereleri için Kahire'de hazırlık veya yatırım yapmayı tasarladıkları anlaşılmaktadır. Zirve Konferansının leherine bir karar sureti, Genel Kurulda Rumlara sayılmakla bitmez faydalar sağlayacaktır.» diye yazmaktadır.

7 EKİM tarihli MİLLİYET'in «Durum» sütununda, «Dün Kahire'de başlayan konferansın esas amacı, Tarafsız Bloka dahil ülkelerin güdecekleri politikada bir ik sağlamaktır. Bazı devletler daha da ileri giderek Birleşmiş Milletlerde belirli konularda verilecek oylar hususunda da şimdiden karara varılmasını ve bloka dahi üyelerin oylarını aynı yönde kullanmalarının karar altına alınmasını istemektedirler.» denilerek, «Dış politikamızda işlenen hatalar sonunda Türkiye şimdi tarafsız blokta olan bazı devletlere karşı davranışlarda bulunduğu gibi bu blok ülkelerinin benimsediği prensipleri de desteklemiş durumdadır.» deni yiyor.

AKŞAM'ın «Yorum» sütununda, Doğu ve Batı bloklarından gayri elinde atom bombası, askeri gücü olmayan mallı imkânları mahdud olan bir üçüncü Tarafsız blokun olduğundan bahsedilmekte, Birleşmiş Milletlerdeki 113 üye oyunun 48 ini elinde bulunduran bu blokun önemi belirtilmekte ve, «Şimdi dünyada dâva'arı Birleşmiş Milletlere giden ülkeler ister istemez bu tarafsız ülkeler kuvvetini düşünmek zorundadırlar. Nitekim Türkiye'de uzun yıllardan beri süregelen uyusukluktan sıyrılmış, çok yavaş adımlarla da olsa tarafsız ülkelerin kalbini kazanmak için bazı adımlar atmaya başlamıştır.» denilmektedir.

8 Ekim tarihli CUMHURİYET'te Kayhan SAĞLAMER, Tarafsızlar Konferansına katılan devletlerin tarafsızlık vasıflarını ve bağlantılarını ele alarak tenkitlerle bulunmakta ve «Zihinlerde şöyle bir istifham belirlemektedir: Acaba tarafsızlık fikri miadını doldurdu ve faydasını kaybetti mi? Geçtiğimiz yaz başında Cenevre'de toplanan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Toplantısında ilk defa meydana çıkan «geri ka'mış ülkelerin ortak iktisadî çıkarları» nevinden yeni bir birleştirici fikir, tarafsızlığın yerini alamaz mı? Zaten Tarafsızlar Kulübünün üç ası Hindistan, Mısır ve Yugoslavya, dünyadaki en kritik bölünmenin artık doğu ile batı değil, fakat zengin kuzey ile fakir güney arasında olduğu inancındadırlar.» demektedir, fakirlerin kuracağı bir pakta Türkiyenin de yerini bulacağını söylemektedir.

9 Ekim tarihli CUMHURİYET'te Ecvet GÜRESİN, «Uzayan Hikâye» adlı yazısında Değişirme Birliğimiz hakkında verilen beyanlarla yapılan teklifleri ele aldıktan sonra daha evvelce verilmiş olan 15 günlük müddetin geçtiğini, Türk Hükümetinin Lefkoşe-Girne yolu ile birliğin üsse dönmesi hususunda yumuşak davranarak meseleyi büsbütün çıkmaza sokmamaya çalıştığını, Rum hükümetinin ise bu hususlarda biraz anlayış göstermek temayülünde olduğunu Türkiye'nin tefferruat üzerinde durduğunu söylediklerini ifadeden sonra, «Yalnız pek iyi biliyoruz ki bunlar aslında Türkiye için hiç de tefferruat değildir, yeni tavizler le ilgilidir. Tavizlerin genişlemesi oranında ise Türkiye'nin Kıbrıs dâvasından biraz daha uzaklaşacağını söylemek yanlış olmaz.» diye yazmaktadır. Aynı gazetede Kayhan SAĞLAMER ise, Makarios'un, Kıbrıs'ın kayıtsız-şartsız bağımsız olduğunu ve bazı hususların temini için Kahire'ye gittiğine temas ettikten sonra, «... milli meselelerini Zirve Konferansına getirmek için yapıp tutuşan yegâne tarafsız ülke Kıbrıs değildir. Netice olarak zirve konferansının Yunan emperyalizminin oyununa gel memesi ve Makarios'un Lefkoşe'ye tamamen değilse bile, elinin boş dönmeye mümkündür.» diyor.

10 Ekim tarihli ULUS'da Ahmet Şükrü ESMER, «Kahire Skandalı» adlı yazısında, Kongo Başbakanı Çombe'nin bağıntısızlar toplantısına katılmasını önlemek için bağıntısız devlet başkanlarının tutumlarını teker teker ele aldıktan sonra, «Bu konferans, devletlerin işlerine karışmamak prensibini milletlerarası hayata hâkim kılmak çabasındadır. Oysa Kongo hakkındaki muamelesi, bu hedefle tezat halindedir. Ev sahibi sıfatıyla, Kongo Başbakanı memleketi sokmamak için Mısır'ın başvurduğu taktik kaba olduğu gibi, bütün engelleri kırarak konferans kapısına gelebilmesi de Çombe'nin azimli bir adam olduğunu anlatmaktadır.» demektedir.

SON HAVADİS'te Mümtaz Faik FENİK, Değişirme Birliğimizin hareketi hakkında Dışişleri Bakanı ile Millî Savunma Bakanının beyanlarının birbirini tutmadığını, bu meselede ufak bir ilerlemenin halen kaydedilmediğini belirttiğinden sonra, «Biz bunları yazıp da ikaz vazifemizi yaptığımız zaman sayın iktidar mensupları tarafından, millî menfaatlere aykırı hareket etmekle suçlandırılıyor. Ama beri yanda kendileri dış itibarımızı orada, burada, ufaklık gibi harcandıktan asla çekinmiyorlar. Bu kadar iktidarsız bir iktidar görülmüş sey midir?» diyor.

YENİ TANIN'de Kıbrıs meselesinin şimdiye kadar takip ettiği seyir üzerinde durulmakta, hükümetin kararsız politika takip ettiği ve bu sebeple meselenin çıkmaza sürüklendiği, halkın dış politika konusunda hazırlanmadığı, yanlış bazı kanaatlerin doğmasına meydan verildiği konularına temas edilerek, «Şunu açıkça belirtelim: Kamu oyunu tek mesele üzerinde çalkılıp kalmağa zorlamak, toplumun çözüm bekleyen bunca sorunlarının üzerine dış politika kumaşından yapılmış bir şal örtmek bu memleketin yararına değildir.» denilmektedir.

11 Ekim tarihli VATAN'da Dr. Mehmet REŞAT, Plaza'nın Ankara ziyaretinde basına karşı gösterdiği ketumiyet üzerinde durmakta ve şöyle demektedir: «Plaza'nın resmî ziyareti, resmî yetkililerle yaptığı temaslara ve edindiği bilgiler, olsa olsa, bir enformasyon gezintisi teşkil eder. Kıbrıs konusunda Türkiye'nin lehinde veya aleyhinde bir an'am taşınması düşünülemez bile... Bu basit gerçeğe göre göre hem arabulucuyu, hem de bizat resmî demeçleri verenleri müşkül duruma düşürecek sözlerle, bir propaganda gayretine kalkışmak ne dereceye kadar yararlı olmuştur? Bu davranışlara iyi not vermek imkânsızdır. Büyük bir laubalilik olarak nitelendirdiğimiz bu tutumlardan ve boşuna çabalardan ne zaman vazgeçileceğini ciddi merak ediyoruz.» demektedir. Plaza'nın ziyareti hakkında DÜNYA gazetesindeki yazısında Hayri ALPAR, Plaza'nın şimdiye kadarki davranışlarına temas ederek, «B. M. Arabulucusu Galo Plaza'nın düşüncelerini de, tutum ve davranışını da beğenmediğimizi söylersek hata etmemiş oluruz. Bu itibarla, hükümet sorumlularının bu zata pek bel bağlamamalarını, bununla beraber ne kadar yanlış kanılar ve duygulara sahip olduğunu iyi anlatmalarını isteriz. Yarın, o bir gün aleyhimize «fetva!» verirse, rahat konuşabilelim ve niyet erimizi açıklayabilelim.» demektedir.

12 Ekim tarihli CUMHURİYET'te Ecvet GÜRESİN, Tarafsızlar Konferansında Kıbrıs konusunda verilen kararın beklendiğimiz bir karar olduğunu belirttiğinden sonra «Şimdi düşünülebilir ki, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'la Kıbrıs arasında, doğrudan doğruya devletlerarası hukuk kurallarına göre yapılmış anlaşmalar vardır ve taraf olmayan bir takım küçük büyük ülkelerin müdahalesi hem bu kurallara aykırıdır, hem de, hiçbir değer taşımamaktadır.» diye yazmaktadır.

13 Ekim tarihli CUMHURİYET'te Kayhan SAĞLAMER, «Kahire'den sonrası» adlı yazısında, «Makarios, ektiğini biçmiştir. Kahire'de kazandığı manevî zafer, Kıbrıs'ın bağımsızlığına kavuştuğu 1961 den beri serptiği tohumların mahsulüdür. Yani, uzun vâdeli plân ve sabırlı çalışmalarıyla bugünkü zaferini dünden hazırlamıştır.» dedikten sonra, Türkiye'nin diplomasi zaaflarından dolayı Makarios'un ulaştığı hedeflere ulaşamadığını, Zirve konferansının önemini zamanında kavrayamamış oluşumuzun neticelerini saymaktadır.

Hazırlayan : Bekir EKİNCİ

Eğitimde Taviz Tehlikesi

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ İHTİSAP KOLTOR DERGİSİ

BU SAYIDA

Basınıımızda Onbeş Gün

Başyazı

Eğitimde Taviz Tehlikesi

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI

Kıbrıs Arabulucusunun İlk Seyahati
CHP Kurultayı
1965 Programı
Enflasyon Var mı?
Asâyişe Dair
Bağımsızlar Konferansı

İNCELEMELER:

Şelmo - Gölöp - Şikeftan - Hasan-
keyf Cahit TALAS
Ziraî veya Sinaî Öncelik Kriteri
Vural Fuat SAVAS
Gecekondular ve Mücadelesi
Kenan YILDIRIM

OKURLARIN FORUMU:

Hıristiyan Bir Topluluk (V.B.)

NE DİYORLAR:

Meselelerde Yakınlık
André FONTAINE

KÜLTÜR VE SANAT

İlginç Bir Roman Çeşidi ya da Oku-
ma Alışkanlığında Pollis Romanları
Mehmet SEYDA
Fahrünnisa Zeld Hitit Müzesinde
Cemil EREN
Bibliyografya
Derleyen : S. N. ÖZERDİM

YENİ
TELEFON NUMARAMIZ
17 87 37

Millî Eğitim Bakanının şahsına, Bakanlık teşkilâtına ve bu arada üniversitelere ve bazı öğretmenlerine karşı basında yer alan tenkitler öğrenci velilerinin münferit şikâyetleri olmak hüviyetini aşmakta, zaman zaman öğrenci ve öğretmen dernekleri de kendi yönlerinden bildirilerle eğitim siyasetimizi tâyin eden organlar üzerine tesir etmeğe çalışmaktadır. Bu tenkit ve baskıların eğitim siyasetimize tesir derecesi hakkında kesin bir hükme varmak için vakit erkendir. Ancak belirtiler bu tenkit veya baskılarla az veya çok bir netice almanın mümkün olduğu intibasını vermekte ve böylece millî eğitim siyasetimiz ilerde bazı baskı ve menfaat gruplarının ve küçük menfaatlere tesiri altında kalmak tehlikesine maruz bulunmaktadır.

Bizi bu endişeye sevkeden menfaat gruplarının tek taraflı ve peşin hükümleri, üst perdeden pervasızca söylenen veya yazılan yuvarlak lâflar, ithamlar veya her derde deva, kestirip atma teklifler ve bu suretle ciddi eğitim meselelerimizin demagoji havası içinde sömürülmek istenmesi değildir. Bu demagoji havasını gerçekleri, doğruyu ve uzun vâdeli memleket menfaatlerini savunan kişilerin gayretleriyle dağıtmak güç değildir. Asıl tehlike, bu havanın, günlük gazetelerin güvenilir bazı kalemlerinde destek görmesinde ve bundan daha önemli olarak yasama ve kaza organlarına sirayet etmesinde, böylece eğitim siyasetimizden sorumlu organ ve kişilere tesir etme istidadını göstermesindedir.

**

Ortaöğretimde borçlu sınıf geçme sistemine dönmek için son birkaç hafta içinde yapılan baskılar dikkati çekecek bir hal almıştır. Konu, soru müessesesinden faydalanılarak TBMM'ne intikal ettirilmiştir. Bir taraftan da veliler Danıştay'da dâva açmaktadırlar. Eğitim siyasetimizin siyasî mesuliyetini taşıyan Millî Eğitim Bakanı ve Bakanlığın eğitim kurmayı olan Talim ve Terbiye Dairesi bu manevî baskılara mukavemet etmekte ve eğitimde enflasyon siyasetini önlemek maksadıyla taktire değer gayret sarfetmektedir.

Hazin olan taraf borçlu sınıf geçme sisteminin bir öğretmenler derneği tarafından da desteklenmesidir.

Eğitim hayatımız, bilhassa yüksek öğretim hayatımız uzun seneler TBMM Arzuhal Encümeninin siyasî âtîfet kararları ile sarsılmıştı. Bu sakım tatbikatı önlemeğe muvaffak olanları Türk eğitim tarihi, şüphe yok, saygı ile yadedecektir. Siyasî âtîfet kararlarından kurtulmuş olan eğitim hayatımız şimdi kazaî âtîfet kararlarının tesir ve tehdidi altında bulunmak tehlikesine mâruzdur.

En yüksek idarî kaza organı olan Danıştay, İdarenin mevzuata uygun hareket etmesini kontrol eden bir mahkemedir. İdarî-adli kaza ayırımını kabul etmiş memleketlerde olduğu gibi Türkiye'de de Danıştay'ın - idarî dâvalarda kaza hizmetini ifa görevi yanında - idarî hizmetlerde istikrarı koruma görevi de vardır. Danıştay idarî tasarrufların hizmet icaplarına uygunluğunu denetleme organı değildir. Bu iki noktanın Türk idare hayatının önemle belirtilmesi gereken iki derdini gösterdiği kanaatindeyiz. Buna bir üçüncüsünü de ilâve etmek gerekir: Danıştay'ın «tehiri icra» kararları idarecilerin ve hukukçuların üzerinde ciddiyetle durması gereken bir konu haline almıştır. Şunu belirtelim ki adli kazadaki «icrayı geciktirme» kararları ile idarî kazadaki «icrayı geciktirme» kararları arasında mahiyet farkı vardır. İdarî kazada icrayı geciktirme sadece bir «ihtiyatî tedbir» mahiyetindedir ve bu yol ihtiyatî tedbir almayı gerektirecek pek istisnâî hallerde kullanılmalıdır.

Devlet eğitim organlarının ve öğretmenlerinin eğitim tasarrufları da şüphesiz idarî tasarruf mahiyetindedir ve Danıştay'ın kazaî kontrolüne tâbidir. Ancak bu kontrol yukarıda belirttiğimiz üç husus gözönüne alınmadan yapılacak olursa Türk idare mekanizmasının eğitim alanı - diğer kesimlerden belki daha fazla - zarar görebilir ve hattâ çalışamaz bir hale gelebilir.

Son aylarda halkoyunu en çok ilgilendiren konulardan biri de İstanbul üniversitesindeki harçlardır. Üniversite

öğrenci derneklerinin teşebbüsü ve ısrarı üzerine bu konu yüksek öğretimin en aktüel konusu halini almıştır. İstanbul Üniversitesi Senatosunun yeni harçları bir yıl uygulamamak kararı menfaat gruplarının baskılarına göre eğitim siyasetine yön vermenin ve eğitim hayatımızda tâviz siyasetine dönüş tehlikesinin bir ilk işareti sayılabilir. Ancak bu geciktirme kararı aynı zamanda Senato'nun harçlar konusunda görüşünü değiştirmemiş olduğu şeklinde de yorumu müsaittir. Gerçek durum tabiatıyla ancak gelecek yıl bu sıralarda kati olarak anlaşılabilir olacaktır.

DPT ve Maliye Bakanlığı üniversite harçlarını sadece bir gelir kaynağı olarak düşünmüş ve bu maksatla artırılmasını üniversitelere teklif etmiştir. Harçlar konusunun çıkış noktasında hata vardır. Harçlar üniversitenin gelir kaynakları arasında çok mütevazı bir yer işgal eder. Harçların birkaç misli artırılması halinde dahi bütçesi 13 milyar liranın üstünde olan Devlet, üniversitelere ayırdığı yatırım ve carı masraf ödeneklerinde önemli bir değişiklik ve tasarruf yapamayacaktır. Üniversitede ve genel olarak eğitim hayatımızda harçları eğitim hizmetinin bir karşılığı ve bir gelir kaynağı saymamak lâzımdır. Harca eğitim hayatımızda eğitim siyasetinin önemli bir vasıtası olarak yer ve değer verilmeli, gelir vasıtası olma fonksiyonu arka plâna alınmalı ve hattâ ihmal edilmelidir. Harç münakaşaları arasında açıkça belirtilmemiş olan bir husus pekiyi derece ile sınıf geçen öğrencilere ödedikleri harçların iade edilmesidir. Bu nokta harcın eğitim siyaseti vasıtası olarak da gözönüne alındığını göstermektedir. Ancak eğitim siyasetinde harçlara daha hissedilir şekilde ağırlık vermek gerektiği kanaatindeyiz.

Orta-Doğu Teknik Üniversitesindeki harçlar diğer üniversitelerimizin harçlarına göre çok yüksek olduğu halde bu üniversite bir öğrencinin sınıf imtihanlarında asgarî toplamı elde edememesini onun üniversite ile ilişkisini tamamen kesmek için yeter bir sebep saymaktadır. Üniversitelerimizde böyle radikal bir hal tarzının tatbikatında ters işleyen bir mekanizma halini alacağı tahmin edilebilir. Bu yol şu veya bu sebeple tercih edilmezse müzmin veya profesyonel öğrencileri tasfiye edecek tek vasıta müterakki harç sistemidir. Harçların ikinci fonksiyonu da öğrenciler arasında sosyal adaleti

sağlama görevi olmalıdır. 5 yıllık plânda öğrenciler arasında sosyal adaleti rarla durulan burs sayısını artırma davasını halledebilmek için harç gelirleri tutarınca fakülterlere, maddî imkânları üniversite öğrenimi yapmağa müsait olmayan kabiliyetli öğrencilerine burs verebilme yetkisi tanınmalıdır. Harçların Kredi ve Yurtlar Umum Müdürlüğünden kredi veya diğer devlet müesseselerinden burs alan öğrenciler aleyhine tesir etmemesi için öğrenim ve imtihan harçlarının kredi veya burs tutarı dışında öğrencilere ayrıca ödenmesi imkânı sağlanmalıdır. Bu iki noktada hal edildiği takdirde üniversitede harç meselesi münakaşa, tâviz, pazarlık veya baskı konusu olmaktan çıkabilir ve eğitim hayatımızı tehdit eden bir tehlike de bu suretle önlenmiş olabilir.

Millî eğitim hayatımızın aktüel üçüncü konusu özel okullar, bilhassa yüksek öğretim alanındaki özel okullardır. Özel yüksek okullar aleyhinde bulunanlar başlıca dört gruba ayrılabilir: a) Özel teşebbüs, özel sektör aleyhtarları. b) Özel okulların sosyal adalete aykırı ve mahzurlu neticeler vereceğini düşünenler. c) Özel okulların yeteri kadar kontrol edilemeyeceğini ve para karşılığında eğitim hizmetlerinde seviyenin düşeceğini, hattâ para ile sınıf geçme, diploma alma durumunun ortaya çıkacağını tahmin edenler. ç) Özel yüksek okulların üniversite öğretmenlerinden faydalanmak zorunda olduklarını, üniversite öğretmenlerinin özel yüksek okullarda vazife almaları halinde üniversite içindeki görevlerinin aksayacağını düşünerek özel yüksek okul aleyhinde bulunanlar.

Bu değişik görüşlerin münakaşa edileceği yer bu yazı değildir. Ancak şu kadarını belirtelim ki yüksek öğretim talebi Devlet üniversiteleri ve yüksek okulları karşılayamamaktadır. Bu durum karşısında ve bugünkü Anayasa düzeni içinde özel okulların kurulmasını ve gelişmesini teşvik etmekten ve muhtemel suistimalleri önleyecek kesin ve müessir kanunî ve idarî tedbirleri almaktan başka hal tarzı kalmamıştır. Orta-Doğu Teknik Üniversitesindeki öğretmenlerin durumu

ve imkânları Devlet üniversitelerindeki öğretmenlerin statüsü konusunu ele almak için bugüne kadar yeter bir sebep sayılmamıştır. Fakat hiç olmazsa özel yüksek okulların bu konunun biran evvel ele alınmasına sebep olması beklenebilir.

Millî eğitim hayatımızdaki çıkmazlardan kurtulmak için maksada tam mânasıyla uygun, radikal tedbirler almak zarurîdir. Bu bakımdan yeter sayılamıyacak bugünkü tedbirler karşısında bile menfaatleri ihlâl edilenlerin baskılarına dayanmak, siyasî ve idarî mesuliyeti taşıyanlar için bir medenî cesaret ve fedakârlık meselesi olmaktadır. Yarının eğitim hayatını hem tâviz tehlikesinden kurtarmak, hem de eğitim dertlerimize en uygun çözüm yolları bulabilmek için Millî Eğitim Bakanlığı teşkilâtında sağlam bir temel (alt) yapı kurulması şarttır.

Türkiye'de milletlerarası standardda bir eğitim kitaplığı yoktur. Eğitim araştırmalarına dayanmayan bir eğitim plânlamasında da netice ve başarı yine tesadüflere bağlıdır. Eğitim araştırmalarını yetki ile yapabilecek bir organı biran evvel kurmak lâzımdır. Bu bakımdan Test ve Araştırma Bürosu'nu geliştirmek, ıslah etmek ve statüsünü biran evvel kanunla tesbit etmek gerekir.

Fransa'da 1808 yılında kurulmuş olan «Millî Eğitim Yüksek Kurulu» eğitim bakanının, bütün önemli eğitim işlerinde danışmaya mecbur olduğu en yetkili organdır. Türkiye'de de millî eğitimle ilgili bütün işlerde millî eğitim bakanlarına görüşlerini bildirecek ve ilmî otoritesini bütün çevrelere kabul ettirebilecek bir danışma organına ihtiyaç vardır. VII. Millî Eğitim Şûrasında ciddî olarak ele alınmamış olan «Millî Eğitim Yüksek Kurulu» ihdası fikri gerçekleşmedikçe hem millî Eğitim Bakanlığının temel yapısı tamamlanmamış olacak, hem de eğitim işlerimizde son sözü söyleyecek en yetkili organın yokluğundan eğitim hayatımızı maceraya sürüklemek ve çıkarları için tâviz kopartmak isteyenler faydalanacaklardır.

Onbeş Günün Notları

Kıbrıs Arabulucusunun İlk Seyahati

Kıbrıs meselesinde arabulucu tayin edilmiş olan, Galo Plaza, Memleketimize ilk seyahatini yapmış bulunuyor. Plaza, Kıbrıs meselesinin ortaya çıkışıyla memleketimizde ismi sık sık işitilmiş bir kimse değildir, bu itibarla bizim için yabancı değildir. Bu ilk ziyaretinde, tabiatıyla daha çok dinlemiş, bizim görüşümüzü araştırmıştır. Ancak, Türk görüşünün donmuş, katı olmadığını işaret ederken, bizim iyi niyetli, dünyanın başına iş çıkartma niyetiyle hareket etmediğimizi de anlamış bulunduğunu kabul edebiliriz. Türkiye'nin donmuş bir görüşe saplanmaması bir çok çevrelerce takdir edilmemekte ve ne istediğini bilmez biçimde yorumlanmaktadır. Anlaşma isteğimizin Plaza tarafından böyle yorumlanmaması ümit vericidir. Resmî şahısların, Türk görüşünü izah ederken, bir takım nazari görüşlere itibar edilerek, gerçeklere dayanmayan bir çözüm yolu araştırmanın taşıdığı tehlikeleri bütün çıplaklığı ile arabulucuya anlattıkları tahmin edilmektedir. Türk cemaatına birleşmiş milletler garantisi vermek, diğer yandan da Enosis'i oldu bittiye getirmek gibi yolların, eninde sonunda bir Türk - Yunan çatışmasına yol açacağını kesinlikle bilmek gerektiği yeteri gibi anlatılmışa benziyor. Plazanın, Kıbrıs meselesinin dünya sulhünü tehdit eden bir mesele olarak görmesi, meselenin yalnızca Kıbrıs halkını ilgilendirmediğini kabul etmesi, gerçekçi bir çözüm yolu aranması imkânını sağlayabilir. İlk Acheson planının, Türkiye için asgari anlaşma hududu olduğunda ısrarlı durulduğu belirtilmektedir. Bunun yanında federasyondan da bahsedildiği anlaşılmaktadır. Donmamış Türk görüşü bu ihtimallere hamledilmiş bulunuyor. Ne var ki bu iki hal tarzı da gerek Yunanistan, gerekse Makarios tarafından red edilmiştir. Her iki tarafta, Birleşmiş Milletler genel kuruluna gitmek ve oradan istedikleri gibi bir kararı çıkarabilirlerse, bu teşkilâtın moral gücünü de arkalarına alarak, Enosis'i bir oldu bittiye getirmeğe kararlı görüyorlar. Kahire'de ki bağımsızlar konferansında, Makarios istediğini sağlamıştır. Burada 56 millet var ki Birleşmiş Milletler üye sayısının yarısıdır, bu rakam Kahire konferansına katılan devletlerin, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda, bağımsızlar konferansında beliren görüş istikametinde rey kullanacaklarını hesaplamak pek hayali olmaz. Bu durumda, Plaza'nın görevi daha da güçleşmektedir. Makarios'un daha uyuşmaz bir tutum takınacağı şüphesizdir. Arabulucunun, gerek Makarios'la görüşmelerinin, gerekse Atina seyahatinin, Türkiye'deki kadar rahat geçmeyeceğini düşünmek gerekir. Türk görüşü ne kadar donmamış bir

mahiyet arz ediyorsa, diğer tarafın görüşü de o kadar donmuş, katılaşmış bir durumdadır. Bu sebeple, her ne kadar arabulucu dünyayı uzun zaman uçurumun kenarında bekletemeyiz diyorsa da, bu sözler karşı tarafta sağır kulaklar tarafından işitilmesi pek mümkün değil. Bu durum tarafların görüşünü şimdilik bir Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna kadar, karşı tarafın herhangi bir uzlaşmaya yanaşacağını gösterir en ufak bir belirti yoktur. Kıbrıs meselesinin daha kötü yönde gelişmesi veya tarafların görüşünün bir noktada buluşturulması ihtimali, ancak Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun toplantısından sonra mümkün olacağı benzer. Şimdilik taraflar dünya kamu oyunu aleyhlerine çevirecek hâdiseler yaratmaktan kaçınmak ve sessiz bir anlaşmayla o güne kadar, bugünkü durumlarını muhafaza etmek istemektedirler. Bu sebeple arabulucunun gayretlerinin meseleye bir hal tarzı bulma yolunda faydalı oluşunda, Birleşmiş Milletler Genel Kurul toplantısından sonra mümkün olacaktır.

C. H. P. Kurultayı

CHP Büyük Kurultayı önümüzdeki günlerde toplanmak üzere. Bugünler, kurultayların birbirini takip etmesi bakımından, CHP için hareketli geçmektedir: Kadın Kolları Kurultayı, Gençlik Kolları Kurultayı ve nihayet Büyük Kurultay birbirlerinin ardı sıra toplanıyor. Kamu oyunu özellikle Büyük Kurultay'daki faaliyetler ilgilendiriyor. Bununla beraber, Büyük Kurultay'ın bu yıl çok hareketli geçeceği sanılmaktadır. Büyük Kurultay'ın mutad faaliyetleri arasında Genel Başkan seçimi, Parti Meclisi'nin ibrası ve yeniden seçimi, Haysiyet Divanı'nın seçimi yer alıyor. Parti Meclisi de kendi arasından Merkez İdare Kurulu'nu ve Parti Genel Sekreteri ni seçecektir. Seçimler, çetin bir mücadele içinde cereyan edeceğe benzemiyor. Geçen yıl Gülek, Erim, Doğan ve Göle grubunun yaptığı mücadeleye benzer bir mücadele de söz konusu değildir. Bununla beraber, çeşitli grupların teşekkül edeceği ve bu çeşitli gruplar arasında normal seçim mücadelesinin yapılacağı tabiidir. Bu çeşitli gruplar arasında Feyzioğlu ve arkadaşlarının daha bariz bir seçim faaliyetine girişecekleri tahmin edilmektedir. Ancak, İnönü'nün mevcut gruplardan herhangi birini açık bir şekilde tutacağı da sanılmamak-

tadır. Şu sıralarda Gülek'in affı hususunda Parti Meclisi'ne vermiş olduğu dilekçe dikkat nazarını çekmektedir. Gülek'in talebi olumlu bir şekilde sonuçlansa dahi, Gülek'in ciddi bir seçim mücadelesine girişeceği sanılmamaktadır. Bununla beraber, Gülek taraftarlarından istifade etmek için çeşitli grupların kendisiyle flört edecekleri hususu kuvvetli bir ihtimal olarak belirmektedir. Özellikle, Feyzioğlu ve arkadaşlarının böyle bir kombinezona teşebbüs edecekleri kuvvetli bir ihtimaldir.

Seçim mücadeleleri, ne şekilde cereyan ederse etsin, önemli olan husus, Kurultay'da ilk hedefler beyannamesindeki prensiplere benzer esasların kabul edilmesi ve bu esasları gerçekleştirebilecek bir kadronun işbaşına gelmesidir. İlk Hedefler Beyannamesi'ndeki esasların büyük bir kısmı gerçekleştirilmiştir. CHP, bugün, günün meseleleri karşısında açık bir durum takınmak ve belirli prensipler tesbit etmek durumundadır. Kurultay'da tesbit edilmesi arzulan bu prensipleri gerçekleştirecek yeterlikteki elemanların Parti Meclisi'ne ve Merkez İdare Heyetine seçilmesi gerekir. Bu bakımdan, CHP içindeki yeterli elemanların sorumluluk almaları, parti içindeki dargınlıklara son verilmesi arzulan bir husustur. CHP, geçirdiği iç mücadelelerden sonra durulmuş bir haldedir. Bugün için parti içindeki çeşitli cereyanları telif edebilecek ve yeterli elemanların birarada çalışabilmelerini sağlayabilecek zemini hazırlamak gerekir. Bununla beraber CHP içinde birbirinden çok farklı ideolojilere sahip kimselere de tesadüf olunmaktadır. Bu bakımdan, CHP de tam mânasıyla mütecanis bir kütlenin varlığından bahsetmek güçtür. CHP içinde bundan sonraki mücadelelerin birbirine zıt ideolojileri temsil eden kişiler arasında cereyan etmesi arzu ya şâyandır. Böyle bir mücadele, Parti'yi daha kuvvetli bir hale kavuşturur. Bu yılki Kurultay'da böyle bir mücadelenin cereyan edeceği sanılmıyor. Ancak, CHP içinde böyle bir mücadele ergeç başlayacaktır.

1965 Programı

5 yıllık kalkınma planının üçüncü yılı olan 1965 senesinin programı Ekimin ikinci haftasında Yüksek Planlama Kurulu tarafından kabul edildi.

Uzun bir vesika teşkil eden programda yedi bölüm mevcuttur. Bunlar sıra ile, ekonominin genel yapısı ve hedefler, toplum yapısı ile ilgili konular, sektör programları, uygulama amaçları, toplum kalkınması ve bölge kalkınması, metodlar, özet ve sonuçtur.

Muhteva hakkında düşüncelerimizi ifade etmeden evvel, Planlama Teşkilâtının, program ve raporlar itibarıyla uyguladığı usuller üzerine birkaç söz söyleyelim.

Malûm olduğu üzere Planlama Teşkilâtı, her yıl müteakip yıl için bir program hazırladığı gibi, ayrıca dörder aylık devreler itibarıyla uygulama raporları ve yıl-

lık uygulama raporları hazırlamaktadır. Her biri hayli uzun ve teferruatlı olan çeşitli rapor ve programların hazırlanması teknik personel bakımından kuvvetli olmayan Plânlama Teşkilâtını ağır bir yük altında bırakıyor. Öyle ki, Teşkilât, bir raporu bitirip nefes almaya başlamadan evvel bazan diğer bir rapor veya programa hazırlamaya başlamak zorunda kalıyor. Neticede uzun vâdeli meseleleri düşünmek için ve düşünceleri bir araya getirip tartışmak için pek vakit kalmıyor. İkinci beş yıllık plânın hazırlık çalışmalarına şu sıralarda başlamak zorunda olan Teşkilâtın, yıllık rapor veya programlar mevzuunda usullerini değiştirerek rapor yayınlamak yükünü hafifletmesinin yerinde olacağı düşüncesindeyiz. Bu hafifleme, bazı raporlardan tamamen vazgeçmek şeklinde olabileceği gibi, birçok tekerrürleri önliyerek yayınlanan raporların hacimlerini daha kısa tutmak şeklinde olabilir. Kanaatimizce, böyle bir değişiklik, hem teşkilâta gerekli nefes alma müddetini verecek, hem uzun vâdeli meselelere ve bunların münakaşasına yöneltmesini söyleyecektir.

1965 yılı programına gelince, bu program 1965 yılı zarfında yine % 7 bir büyüme hızının elde edilebileceği faraziyesine dayanmaktadır

Bundan evvel de belirtmeği çalıştığımız gibi, gerek Plânlama Teşkilâtı, gerek plân tatbikatını yorumlayan basın, yılda % 7 ilerlemek mevzuuna gerektiğinden fazla önem vermekte, % 7 yi âdeta otomatik ve mekanik şekilde gerçekleştirecek bir husus olarak düşünmektedirler. Oysa, % 7, uzun bir devre, meselâ beş yıllık bir devre bakımından ve bu devrenin ortalaması olarak mâna ve önem taşıyan bir nisbettir. Türkiye gibi, ekonomilerinde zirai istihsalin el'an büyük önem ifade ettiği ve zirai istihsalin seneden seneye dalgalanmalara tâbi olduğu bir memlekette, ekonominin her sene muayyen bir nisbette büyümesi imkânsız gibidir. Bunun gerçekleşmesi için, ziraatten gayri sektörlerde değişme hızı muhasalasının her yıl ziraatte normalin üstünde veya altında olabilecek hareketi telâfi edecek şekilde taayyün etmesi gerekir. Bu da ancak, fevkalâde zayıf ihtimallerle gerçekleşecek tesadüflerin neticesi olabilir.

Son günlerde, Plânlama Teşkilâtı uzmanlarından Nejat Ölçen, plânın problemleri hakkında yayınladığı bir broşürde (*) kalkınma hızının anlamına değinmekte ve haklı olarak, bunun ancak teknik bir faraziye ibaret olduğunu, plânın başarısını her yıl % 7 nin elde edilip edilmediğine bağlamanın yanlış ve tehlikeli olduğunu belirtmektedir. Bu düşünceye iştirak ediyoruz. Ayrıca her yılın hedefleri tâyin edilirken, bir önceki yılın gelişme ve önümüzdeki yıl için tahminler gözönünde bulundurularak, realist bir büyüme hızı tâyin etmenin doğru olacağı düşüncesindeyiz. Bunun mutlaka % 7 olması için hiç bir sebep yoktur.

1963 ve 1964 yıllarında gelişme hızlarının, birbirinden hayli farklı olduğu anlaşılmaktadır. 1963 te gelişme hızı % 7,5 iken, 1964 te % 4 civarında olacağı anla-

şılmaktadır. Bu neticeden fazla endişeye kapılmaya lüzum yoktur. Yukarıda belirttiğimiz sebeplerden dolayı, gelişme hızında dalgalanmalar beklemek durumundayız. 1964 senesinde zirai istihsalin, rekor bir sene olan 1963'ün biraz altında kalması, 1964 neticesinin tâyinine sebebiyet vermiştir. Bunun yanında, ziraatten gayri sektörlerde, plânın ilk iki yılında plânda umulan gelişmenin elde edilememiş olmasının tesiri de mevcuttur. Her yılın programı ve sektörlerde büyüme hedefleri tâyin edilirken, plânda genel olarak öngörülmüş olan hedeflere mutlaka harfi harfiyen sadakat göstermeğe lüzum yoktur. Yıllık programlar usulünün derpiş edilmiş olması plân tatbikatımıza seyyaliyet vermek, realiteye uygun olmasını temin etmek içindir. Bu imkânını kullanmamak, plândaki hedefleri otomatik olarak devam ettirmeğe çalışmak plân'amamızı realiteden ve konjonktürden uzaklaştıracağından, bunu entelektüel bir ekzersiz seviyesine düşüreceğinden endişelidir.

**

Bu notun son kısmında kısaca 1935 programının genel hedefleriyle yatırım hedeflerini gözden geçireceğiz. Plânlama Teşkilâtı 1965 senesinde, 1963 fiyatları ile, gayri-safi milli hâsılanın 1964 senesine nazaran % 7 nisbetinde artacağını kabul etmiştir. Böylece 1964 senesinde 66,38 milyar TL. na ulaşacağı tahmin edilen gayri-safi milli hasılanın 1965 senesinde 69,84 milyar TL. çıkacağı tahmin edilmiştir. Bu nasıl mümkün olacaktır? Üç kritik sektör vardır: tarım, sanayi ve inşaat. Bu sektörlerde 1964 esnasında elde edilecek fiili gelişme ile 1965 için Plânlama Teşkilâtının kabul ettiği gelişme nisbetleri aşağıda mukayese edilmektedir.

	1964 fiili	1965 tahmini
Tarım	- 1,6 %	+ 4 %
Sanayi	+ 7,9	+ 14 (*)
İnşaat	+ 5,8	+ 7

(*) İmalât sanayii

görülmüyor ki, 1964 te elde edilen fiili neticelerle, 1965 tahminleri arasında büyük farkları vardır. Tarım için tahmin edilen gelir artışı % 4 olup, bu sene elde edilen % - 1,6 neticenin % 5,6 nisbetinde üstündür.

Sanayide 1964 te % 8'e yakın bir gelişme elde edilmiş iken 1965 te imalât sanayinde % 14 artış beklenmektedir. Sanayi için program rakamları, milli gelir istatistiklerinden farklı olarak, imalât madencilik ve enerji için farklı verilmiştir. 1965 te madencilikte % 4 (imalâta % 14, enerjide % 17 nisbetinde artışlar vukubulacağı kabul edilmiştir. Bunların ortalama olarak sanayii için ne ifade ettiği bilinmemektedir. Herhalde madencilik ve enerji dahil, sanayiinin 1965'te, 1964'e nazaran çok büyük hızla artacağı farzedilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Keza, inşaat sektörünün faaliyetlerinde daha yüksek bir artış hızı derpiş edilmiştir.

Çok iyimser görünen bu tahminler gerçekleşecek mi, yoksa geri kalan senelerde

olduğu gibi fiili neticelerin çok üstünde mi kalacaktır? Mesele buradadır.

Yatırım hedeflerine gelince, toplam yatırımların kıymeti 11,450 milyon liradan 12,700 milyon liraya çıkarılmaktadır. Bu sonuncu toplam içinde, 7700 milyon lira kamu yatırımlarına, 5000 milyon lira özel yatırımlara ayrılmıştır. Böylece toplam yatırımda % 11 civarında, kamu yatırımlarında % 12,4 nisbetinde, özel yatırımlarda % 8,7 nisbetinde artışlar derpiş edilmektedir.

1964 senesinde 6850 milyon lira olan kamu yatırımlarının % 90 nisbetinde gerçekleştirileceği ifade ediliyor. Bu nisbette bir gerçekleşme oranı tahakkuk ederse, hakikaten bir başarı sayılmalıdır. Kamu yatırımları ile ilgili başlıca problem finansman problemidir. 1964 yılında bu yüzden büyük güçlüklerin çıktığı malumdur. 1965 yılında hiç bir vergi artırım yapılmıyacağı söyleniyor. Munzam 900 milyon liralık kaynağın bulunup bulunmayacağı bir meseledir.

Özel yatırımlarda mühim bir artış bekleniyor. 4600 milyon lira olan 1964 toplamının 820 milyon lirası, Ereğli - Demir Çelik tarafından yapılan yatırımı teşkil ediyordu. 1965'te Ereğli Demir-Çelik yalnız 70 milyon liralık yatırım yapacaktır. Buna rağmen, özel yatırım toplamı 5000 milyon liraya yükseltilmiştir. Şu halde, bu sektörde beklenen hakiki artışı 1250 milyon lira civarındadır.

(*) Türkiye'de Plân Sonrası İktisadi Durgunluk ve Sebepleri, Nejat Ölçen, Ay-yıldız Matbaası, Ankara 1964.

Enflasyon Var mı?

Gerek siyasi parti sözcüleri, gerekse çeşitli şahıslar tarafından Türkiye ekonomisinin bugünkü durumuna konan teşhisler, deflasyondan enflasyona kadar değişen hükümler ihtiva etmektedir. İktisadi durumumuzun çeşitli tefsirleri arasında göze çarpan bu pek büyük farkların yanı sıra, ileri sürülen iddiaların ciddi delillerle desteklenmemesi de dikkati çekmektedir. Gerçekten, varlığı iddia edilen enflasyon veya deflasyonun hangi kaynaktan doğduğu hususu hemen hiç tartışma konusu yapılmamakta, iktisadi duruma konan teşhislerin doğruluğunu isbat etmek üzere ileri sürülen deliller de doyurucu gözükmemektedir. Bu sebeple, ekonomimizin bugünkü şartları hakkında beyan edilen fikirler, birer değer yargısı olmaktan ileri gidememektedir.

Türk ekonomisindeki günlük gelişmeleri yakından izleyip tahlil etmenin güçlükleri ortadır. FORUM'un defalarca ifade ettiği gibi, iktisadi istatistiklerimiz gereken genişlikte düzenlenmemekte ve büyük gecikmelerle yayınlanmaktadır. Bugün yayınlanmış olan en son istatistikler, Temmuz ayına ait bulunmaktadırlar. Haziran ve Temmuz aylarına ait bir kısım istatistikler ise henüz yayınlanmamıştır. Elde mevcut istatistikler, bu yılın ilk aylarında durakla-

ma gösteren istihsal faaliyetlerinin bir miktar canlandığını ortaya koymaktadır. Gerçekten, Nisan başından itibaren demir, ham demir, çimento istihsalinde önemli artışlar olmuş, İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından işe yerleştirilenlerin ve bu Kurum aracılığıyla işçi talep edenlerin sayısı yükselmiştir. Sınai ham madde ve yarı mamül mallara ait fiyat enflasyonundaki düşme yine bu aydan itibaren durmuştur. Buna karşılık, pamuklu dokuma sanayiindeki gerileme ve yünü dokuma sanayiindeki durgunluk devam etmektedir. Keza vâdesiz ticari mevduat ile vâdesiz tasarruf mevduatındaki azalış durmamıştır. İstanbul borsasında Reşat altını zaman zaman yükselmişse de külçe altın fiyatları devamlı olarak düşmüştür. Gerek İstanbul Ticaret Odası'nın gerekse Ticaret Bakanlığı'nın düzenlediği toptan eşya fiyatları endeksi düşmeğe devam etmiştir. Ankara geçinme endeksinde Haziran başından itibaren değişiklik olmamakla beraber, İstanbul geçinme endeksi hafifçe gerilemiştir.

Ekonomideki istihsalin son aylar içinde bir miktar artma eğilimi göstermesine rağmen fiyat endekslerinin gerilemesi, — bankalardaki mevduatın azalması da gözönüne alınırsa — fertlerdeki likidite arzusunun kuvvet kazandığını ima etmektedir. Bu durumda, teşebbüslerin elindeki stokların artmış olması muhtemeldir. Diğer bir deyişle, elde bulunan iktisadi göstergeler, ekonomimizde bugün bir miktar talep eksikliğinin var olduğunu ifade etmektedir. Ekonomide talep eksikliğinin mevcut olması, her halde enflasyonun tam zıddı sonuçlar doğurur. Bu sebeple, sayın Orta-Doğu Teknik Üniversitesi Rektörünün geniş yankılara yol açan son beyanını haklı görmeğe ve ekonomimizde enflasyonun hüküm sürdüğünü söylemeğe imkân yoktur.

Ancak, Türkiye gibi az gelişmiş memleketlerde enflasyonun kısa zamanda gerçekleşebilecek ciddi bir tehdit olduğunu da gözden uzak tutmamak gerekir. Nitekim, bugün memleketimizde enflasyon şartları mevcut olmamakla beraber, ekonomideki talep yetersizliğini gidermek üzere Hükümetçe alınan tedbirler enflasyoncu baskılar yaratabilecek niteliktedir. Halen tedavülde bulunan banknot miktarı, ekonomimizde durgunluğun başladığı aylardaki tedavül hacminden aşağı yukarı 1,5 milyar kadar fazladır. Fertlerin likidite tercihlerinde azalma meydana geldiği takdirde, tedavül hacmindeki bu süratli artışın, ekonomide bugün görülen talep eksikliğini aşan ölçüde talep yaratması çok muhtemeldir. Diğer taraftan, toplu sözleşmelerin sonucunda meydana gelen ücret artışlarının, önümüzdeki aylarda toplam harcamalar hacmini genişletmesi beklenebilir. İşçi ücretlerinin yükselmesi sebebiyle ortaya çıkacak talep fazlalığı, ve likidite tercihlerinde meydana gelebilecek azalma, genişlemiş bir tedavül hacmiyle birlikte tesir icra ederek ekonomimizde enflasyoncu baskılar doğurabilir. Memleketimizde tedavül hacmini daraltmanın güç ve uzun süren bir ameliye olduğu gözönüne alınırsa, Merkez Bankası'nın daha dikkatli davranması gereken bir noktaya ulaştığı söylenebilir.

Bağımsızlar Konferansı

İkinci bağımsızlar konferansı 5 Ekimde Kahire'de toplandı. İlk toplantı, 1961 yılında Belgrad'da yapılmıştı. Belgrad toplantısına 25 Devlet katılmıştı, bugünkü bağımsızlar konferansına katılan Devletlerin sayısı 56'dır.

Bu miktar bağımsızlığın gittikçe cazip oluşundan çok, çoğu yeni bağımsızlığa kavuşan bu ülkelerin, batıya karşı taşıdıkları şüphe, bloklar arasındaki silâhlanma yarışının kendi kalkınmaları için engel teşkil etmesi, yeni sömürgecilik biçimlerinin etkisi altına düşme korkuları, çoğu kudretsiz ve küçük olan bu ülkelerin bir arada, bloklar arasında üçüncü bir kuvvet olarak seslerini duyurma imkânına böylece sahip bulunmaları, özellikle Birleşmiş Milletler sahnesinde oy bakımından büyük etkiyi bu yoldan sağlamak imkânına sahip oluşları, bağımsızlar sayısını artırmaktadır. Bağımsızlığın bu ülkelere faydalar sağladığı şüphesizdir. Özellikle hiç bir bloka dahil olmamaları, her iki bloktan da yardım sağlamalarını mümkün kılmaktadır. Ayrıca, bloklar dünyanın kaderinin bağımsız ülkelerin tarafların sistemlerinden birini seçmekle değişeceğini bile hesapladıkları için, her iki tarafta kendi hayat tarzlarını bu ülkelere şirin göstermek için azami gayreti göstermektedirler. Bağımsızların sözünü ettikleri, sömürgeciliğin tasfiyesi, silâhsızlanma, barış, Birleşmiş Milletler ilkelerine uymak, ırk ayırımına son verilmesi gibi prensipler herkesin kabul ettiği konulardır.

Bugün için bağımsızları bir blok olarak düşünmek mümkün değildir. Gerek coğrafi, gerek kültür ve etnik bakımdan çok farklılık gösteren bağımsızları, daha çok Birleşmiş Milletlerde belirli konularda oy beraberliğinde, bir grup olarak düşünebiliriz. Moral etkileri büyük, savundukları prensipler insanlığın benimsediği konular olması itibarıyla kendilerini er tarafta sempatik kılmaktadır. Bağımsızların Kahire konferansında milletlerarası politikanın önemli bir konusunda, fikir ayrılığı çıktığı görülmektedir. Bir tarafı, Tito ve Nasır, diğer tarafı Sukarno temsil etmektedir. Tito ve Nasır, son bağımsızlar konferansından bu yana dünya durumu büyük ölçüde iyiliğe doğru gelişmiştir. Bu gelişme hem dünya sulhünün güçlenmesi, hem de yeni bağımsızlığa kavuşan milletlerin menfaatleri yönünde olmuştur. Sukarno, bu tahlillerle anlaşmamakta, ona göre, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri arasında harp ihtimalinin azalması ve bu iki Devletin münasebetlerinin iyileşmesi, dünya durumunun düzelmesi ve yeni bağımsızlığa kavuşan milletlerin menfaatlerinin gelişmesi anlamına gelmez. Sukarno'ya göre, Emperyalizm daha kuvvetle ve daha kötü bir tarzda gelişmektedir, eski Kolonial Devletler sözde tasfiye edilmiş olan hâkimiyetlerini, eski kolonilerinde kurmak arzusunadadırlar. Dünya sulhünün bugünkü problemi, büyük devletlerin birbirine saldırısını önleme problemi değil, yeni bağımsızlıklarına kavuşmuş, gelişme halindeki milletlerin güvenliklerinin sağlanması problemi- dir. Bu düşünceden hareketle Sukarno, sulh

içinde bir arada yaşamanın mânasını araştırmaya geçmekte ve buna yeni bir anlam getirmeye çalışmaktadır. Ona göre, sulh içinde bir arada yaşama demek, farklı ideolojilere sahip milletlerin sulh içinde bir arada yaşamaları demek değildir, bu, askeri üst ve ekonomikman nefessiz bırakacak güçleri elinde tutan ve bunlarla eski kolonilerini çeviren ve bu kuvvetleri, eski kolonilerinde nizamı bozma ve hileli yer altı çalışmaları yapmada kullanan, eski emperyalist kuvvetlerle, yeni bağımsızlıklarına kavuşan, gelişme halindeki milletlerin sulh içinde bir arada yaşaması anlamında anlaşılmalıdır. Sulh içinde bir arada yaşama bu imkânı sağlamalıdır demek ve konferansın, emperyalizme karşı savaş açmak için sağlam bir cephe sağlamasını istemektedir. Sukarno, Kızıl Çin gibi sulh içinde bir arada yaşama prensibinin, bağımsızlık savaşına zıt düştüğünü ifade etmektedir. Bu da ona verilen anlamdan doğmaktadır. Sukarno'ya göre, eğer farklı ideolojilere sahip milletlerin bir arada sulh içinde yaşaması gaye ise, bu bağımsızlık savaşını engeller, bağımsızlığa kavuşma çabalarını durdurur. Tito ve Nasır konferansı, sulhu; milletlerarası işbirliği ile kuvvetlendirme, anlamını taşıyan bir toplantıya çevirmek istemektedirler. Onlarda, eski emperyalizm ve yeni kolonicilik meseleleri üstünde durmaktadırlar. Fakat, görüldüğü gibi prensipte mesele çok derine giden, bir yönüyle Kızıl Çin ile Rusya arasındaki ideoloji çatışması kadar önemli bir ayrıntı belirmiştir.

Bizim için önemli, bu konferansta alınan kararların, Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna Kıbrıs meselesi geldiği zaman, reylerin istikametine bugünden etkili olabileceğidir. Konferans sonunda yayınlanan karar suretinde Kıbrıs meselesine de yer verilmiş ve Kıbrıs'ın toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi, iç meselesine dışarıdan kuvvetle müdahale edilmemesi, toprak bütünlüğünün tehdit edilmemesi, Kıbrıs halkının kaderini kendisinin tayin etmek hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Konferans öncesi, uzunca süre bu konuda çalışmak gerekirdi, mateessüf bu yapılmamıştır, bütün işlerimiz gibi son dakikada hatıra gelmiş ve Çömbe skandalından biraz hafif bir kötü bir durumla karşılaşmıştır. Dışişlerinin yayınladığı açıklama hiç bir şeyi izah etmemektedir. Konferansın açık oturumlarını herkes izlemek hakkına sahiptir. İstenen bu idiyse neyin müracaatı yapıldı. Kim seyle temas edip, etkili olma imkânının olmadığı konferansı iki elçinin izlemesinin manâsızlığı ortada, bu sadece iş yapmış olmak anlamına gelir. Makarios, istediğini sağlamıştır. İki elçinin yanına, Kıbrıs Türk liderlerinden birisini katsaydık, hiç olmazsa onun temas ve basın toplantıları ile Makarios'un etkisini gölgeleyebiliriz.

Asayişe Dair

Son günlerde basında çıkan haberler, asayiş konusunun olaylar yüzeyine çıkmakta olduğunu göstermektedir. Doğuda soygunculuk ve yol kesme olayları yeniden başlamıştır. Karakol basma hâdiselerine de oldukça sık fasılalarla rastlanmaktadır.

Trafik kazaları ise vatandaşların huzurunu devamlı şekilde tehdit edici durumda bulunmaktadır.

Üzerinde tereddütsüz birleşilmesi gerekli nokta, devletin ilk ve asıl ödevinin toplum içinde emniyetin sağlanması olduğudur. Zaten toplumda emniyeti sağlayamayan devletin üzerine düşen diğer ödevleri yürütmesi dahi düşünülemez. Çünkü emniyetin sağlanmadığı bir yerde her çeşit gelişme ve kalkınma çabaları kısırlaşmağa mahkûm kalır. Emniyet teşkilâtının toplum içinde güvenliği sağlama bakımından vatandaşlara karşı çok büyük vecibeleri vardır.

Şuradaki yol kesme veya buradaki karakol basma olayı, aslında mahallî veya önemsiz sebeplerden doğmuş olabilir. Ancak bunların vatan sathında meydana getirdiği tesirler zararlı ve tehlikeli olmaktadır. Devlet emniyet kuvvetlerinin, özellikle polisin bazı asayişsizlik olaylarında aşırı derecede çekingen davrandığı ve olaylara karışmamak şıkkını tercih ettiği görülmektedir. Eğer polisin asayişsizlik olaylarında gösterdiği çekingenlik demokratik düzende vatandaş hürriyetine müdahale edilemeyeceği gibi bir kanaatten doğuyorsa bunun ne kadar yanlış olduğunu söylemeğe bile lüzum yoktur. Çünkü demokratik sistemin temel ilkesi, hukuk kaidelerinin herkese karşı kesin ve müsamahasız uygulanmasıdır. Asayiş tehdit eden her olayda geç kalan müdahale, vatandaşın hukuka ve emniyet kuvvetlerine olan güvenini sarsmaktadır. Eğer polisin asayişsizlik olaylarına müdahale etmemesi, ilerde doğacak sorumluluktan kurtulmak gibi bir düşünceye dayanıyorsa bu hususta onların uyarılması lâzım gelmektedir. Görevini hukukun çizdiği sınırlar içinde yerine getiren polisin sorumluluktan çekinmesi için herhangi bir sebep yoktur.

Trafik kazaları vatandaşın güvenliğini devamlı ve insafsız şekilde tehdit eden en önemli asayişsizlik konusu olmakta devam etmektedir. Türkiye trafik kaidelerine en az saygı gösterilen ve en çok sayıda trafik kazasına sahne olan ülke durumundadır. Trafik asayişsizliği bütün Türkiye yollarında âdeta kol gezmektedir. Trafik polisi gerek sayı, gerek yetki bakımından yetersizdir. Trafik kaidelerini çiğneyenleri süratle ve müsamahasız şekilde cezalandıracak kaideler tesbit edilmeli ve trafik polisinin sayısı derhal çoğaltılmalıdır. Batı vatandaşlarının otomobil kullanarak geçimlerini kazanmaları, diğer vatandaşların hayatlarını, sağlığını devamlı şekilde tehdit etmek hakkını onlara vermez. Bunun yanında trafik kaidelerini çiğneyen yayaların hareketleri de cezasız bırakılmamalıdır.

Geniş anlamda asayiş ve özel olarak trafik asayiş konusu üzerinde hassasiyetle eğilmek zamanı çoktan gelmiştir. Demokrasî, kanunun ve asayiş korumakla görevli emniyet mensuplarının rağmına asayişsizliğin kol gezmesi demek değildir. Memleketin asayişini ihlâl edenlere devletin sert ve kuvvetli müeyyideleri olduğu gösterilmelidir.

İncelemeler

Şalmo - Gölap - Şikeftan - Hasankeyf

Cahit TALAS

II

1. *Petrol arayanlar* : Fakir memleketimizin uzun yıllardan beri umutlarını bağladığı yeraltı servetlerinden biri de petroldür. Türkiye'nin doğu ve güney-doğu komşularında petrolün bol miktarda bulunması, ona evvelâ ilmî araştırma ve tetkiklerin henüz kesin sonuçlara varmadığı devrelerde de geniş umutlar vermişti. 1940 yıllarında Raman'da ilk petrol kuyularının açılmasını ve bu kuyulardan mütevazî ölçülerde elde olunan petrolün memleketimizde bu konuda yaratmış olduğu iyimser havayı ve Başbakan rahmetli Refik Saydam'ın alelacele Raman'a gidişini bugünkü gibi hatırlıyorum. O zamandan bu yana 24 yıl geçti. Fakat Türkiye şimdiye kadar doğu ve güney-doğu komşularının istihsalleri ile kıyaslanacak, hattâ uzaktan kıyaslanacak bir istihsal seviyesine ulaşmaktan çok gerilerde bulunmaktadır. Bir zamanlar bunun sebebi araştırmaların kifayetsizliğine, sondajların çok pahalıya mal olmasına, bu sahaya yeteri kadar ve sonu, çoğu zaman hayal kırıklığı yaratabilecek büyük ölçülerde yatırımlar yapmanın Türkiye'nin iktisadî takatı dışında kalmakta olmasına bağlandı. Bunun sonucunda yabancı sermayeyi bu sahaya cezbetmek maksadıyla oldukça önemli tavizler tanıyan bir petrol kanunu 1954 yılında kabul olundu.

Bu kanun zamanında ve şimdi de çok tartışıldı. Tartışılmasında isabet vardır. Türkiye'nin yatırım imkânsızlığı var diye çok ümit bağlamış olduğu bir yeraltı servetini yabancı şirketlerin ortaklığına terkeylemiş olması iktisadî bakımdan hiçbir zaman kabul edilemeyecek bir hâdisedir. Zamanımızda hemen hemen hiçbir bağımsız memleket petrol konusunda yabancı şirketlere Türkiye'nin tanımakta olduğu ölçüde bir imtiyaz tanımış değildir. Binaenaleyh Türkiye çok geçmeden petrol kanununu yeniden gözden geçirmek ve

ilk safhada belli bölgelerde yabancı şirketlerin petrol arama imtiyazlarını iptal etmek suretiyle bu sahada yapılmış olduğu hataları tashih etme yoluna gitmelidir. Tabiiyle bunu yaparken, yabancı şirketler bazı masraflar yapmışlarsa bu masraflar tazmin olunmalıdır. Böyle bir karar alınmasında geç kalındığı takdirde meselenin ilerde çözülmesi çok daha güçleşebilir ve Türkiye'ye çok daha pahalıya mal olabilir.

Kaldı ki henüz kesin sonuçlara varılmamış olmamakla beraber öyle anlaşılıyor ki bir yabancı şirketin Türkiye'de bulup işlediği ham petrolden Türkiye'nin sağlayacağı fayda ile o yabancı şirketin dışardan ithal edip işleyeceği ham petrolden sağlanacak fayda arasında pek fazla bir fark olmadığı da yavaş yavaş anlaşılmaktadır. Diğer taraftan Petrol Kanunu 1954 yılında yürürlüğe girmiş olduğu halde yabancı şirketlerin çalışmaları şimdiye kadar, bir ay kadar önce Şelmo Köyü civarındaki sonuçlar hariç, elle tutulur bir gelişmeye ulaşmamışlardır. Bu şirketler kendilerine tahsis olunan bölgelerde gerekli çalışmalarını yapmadıkları için bu bölgelerde muhtemelen mevcut olan petrol kaynakları da değerlendirilememektedir.

İşte Türkiye'de en basit izahı ile petrol araştırmaları konusunda evvelâ böyle bir hayati mesele mevcut bulunmaktadır. Batman'a vardığımızın ertesi günü yazı andıran güneşli bir havada Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının değerli ve misyoner ruhlu mühendis ve idarecileri ile yeni açılmakta olan kuyuları görmek üzere yola koyulduk. Kuyulara giden bütün yollar Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı tarafından yapılmış. Uçsuz bucaksız kıraç ovalardan, yaylalardan, dağlardan geçtik. Bütün doğuda olduğu gibi pek az ağaç ve yeşillığe tesadüf eyledik. Yolu-

muzun ilk merhalesi Çelikli idi. Çelikli'de TP. nin açılmış olan ilk kuyularından biri kapatılmış. Kapatılma sebebi, çıkan petrole çok miktarda suyun karışmış olması. Bu, bir talihsizlik olarak kabul olunuyor. Çelikli'de ikinci talihsizlik ikinci kuyu açılırken teknik bir arıza dolayısıyla kuyu deliğinin çimento ile kapanmış olması olmuştur. Biz Çelikli'ye vardığımız zaman bir taraftan bu kuyunun tıkanık menfezinin açılmasına çalışılmakta diğer taraftan da petrol istihsalı başladığı zaman mühendis, teknisiyen ve işçilerin barınacakları basit lojmanların bitirilmesine çalışılmakta idi. Çelikli tâ uzaklardan Dicle'ye bakan çok yüksek bir tepenin adı. Tepenin gene Dicle'ye bakan tarafında küçük bir köy var. Doğunun tipik köylerinden biri. Onbeş yirmi hâdise ibaret. Okul yok. Çocuklar, bahtsız, fakat güzel, gözlerinde ciplerimiz karşısında hayret akan çocuklar, köyün meydanında oynuyor ve anlamadığımız bir dille, tabii kürtçe ile bizlere bir şeyler söylemek istiyorlardı. İki kaptıkaçtının köyden geçişi onlar için önemli ve çok nadir karşılaştıkları bir hâdise idi. Kaptıkaçtılarımızın burardan geçebilmiş ve tâ uzaklarda yeşillikler veren Dicle vâdisine inebilmiş olması da bizim için bir hâdise oldu. Zira bu sarp, kuş uçmaz, kervan geçmez, doğru yol denmesi mümkün olmayan patikalardan otomobillerin toz duman içinde yoluna devam edebilmeleri gerçekten maharet istiyordu. Çelikli köyü kayalık, ağaçsız tepeler içinde kaybolurken biz dağ, vahşi bir sessizlik ve terk edilmişlik içinde yaşayan buranın insanlarını arkada bırakarak Diyarbakır yoluna indik ve oradan Şelmo köyüne doğru yolumuza devam ettik. Mühendis arkadaşların anlattıklarına göre Çelikli, petrol bakımından en fazla umut veren bölgelerden biri imiş. Onun için TP'nin fedakâr, cefakâr ve idealist mühendisleri buraların vahşi güzellikleri içinde en çok Çelikli'yi seviyorlar.

Diyarbakır - Siirt yolunda pek az trafik var. Turumuzu zamanında tamamlamak için Diyarbakır istikametinde bu yoldan uçar gibi gittik ve sonra Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının Şelmo köyü hududunda açmakta olduğu kuyuya giden yola saptık. Bu yol da TP tarafından yapılmış. Şelmo hududuna yaklaşırken kamp uzaklardan beyaz çadırları ile göründü. Kampta vardığımız zaman sondaj makinesi çalışmasına devam ediyordu. Biz orada

iken inilen derinlik 1360 metre civarında idi. Şelmo'da Mobil'in bulunduğu petrol 1600 - 1700 metre derinlikte idi. Binaenaleyh TP de daha bir miktar çalışmaya devam edecekti. Mobil Şelmo'da 5 kuyu açmıştı. Bu beş kuyunun en verimli (2) numaralı kuyu idi. Buradan petrol pompalamaya lüzum kalmaksızın ve bol miktarda fıskırmakta idi. Şelmo çalışmaları ve alınan sonuç 1954'ten bu yana yabancı şirketlerin en verimli ve elle tutulur bir çalışmasını teşkil ediyordu.

Öğle yemeğimizi TP'nin bu kampında yedik. Kamptaki genç mühendisler ve jeologlar derin bir heyecan içinde toprağın çok derinliklerine inen sondaj burgusundan her an bir haber, bir işaret bekliyorlardı. Hepsinin yüzlerinde ve gözlerinde beklemenin yorgunluğu, fakat aynı zamanda ümidi vardı. Bu genç mühendisler, okullardan, fakültelerden çok yeni mezun olmuş bir idealist mühendisler, teknisiyenler ve onların yanında ustalar ve işçiler Türkiye'nin ümitlerinden birini gerçekleştirmek için bu dağ başlarında, insanların, medenî vasıtaların ve hattâ Türk radyolarının seslerini zor duyurdukları bu ıssız vatan köşelerinde sessiz ve fakat kahramanca bir çalışma yapıyorlardı. Onlardan ayrılıp Gölöp denilen Kafdağına doğru yol alırken içimde derin bir burkulma, bir acı duydum.

2 — Gölöp - Kafdağı : Şelmo hududundan ayrılıp Gölöp'a doğru yollandık. Evvelâ suların aktığı, kanalların ve diğer ağaçların yeşillendirdiği meyve ağaçlarının süslediği vâdilerden geçtik. Ana yoldan ayrılmadan önce küçük bir köyün yakınında sosyalizasyon kanununun tatbikatı çerçevesi için de inşa edilmekte olan sağlık merkezini ve sağlık personelinin lojmanlarını gördük ve sonra ana yoldan ayrılarak bir müddet düz bir vâdiyi takip ettik ve sonra yeni açılmakta olan yoldan karayollarının vasıtalarını, şurada burada görünen tek tük insanları, dağınık köyün ve keçi sürülerini arkamızda bırakarak ve bitmez ve sonu gelmez dönemeçlerle dolu, tasavvur olunamayacak kadar tozlu yollardan Gölöp denilen Kafdağına tırmanmağa başladık. Bu tırmanma uzadıkça uzadı; bir türlü bitmedi ve saatlerce devam etti. Yolumuzda, uzaklarda dağların sırtlarında tek tük köylere, küçük ev topluluklarına tesadüf ettik. Bütün yol boyunca en az rastladığımız canlı mahlûk insandı. Rastladığımız insanlarda

da tuhaf bir hal vardı. Konuşmuyorlardı; korkan, ürken bir halleri vardı.

Nihayet toz duman içinde tırmana Gölöp'a geldik. Gölöp gerçekten bir Kafdağı. Kamp Gölöp'ın en yüksek tepelerinden bir yere kurulmuş. Bu tepenin etrafı âdeta sonsuz, insana korku veren uçurumlarla sarılı. İnsan ağaçlara bakınca başı döner gibi oluyor. Biraz daha yukarlarda sarp ve dik kayaların üstünde kartalların uçuşmakta olduğunu görmekteyiz. Türkiye Petrolleri buranın yolunu yapıp kampını kurmadan önce Gölöp'a bir basit arabasının çıkması bile mümkün değildir. Hele kış aylarında buraları tamamiyle dünya ile irtibatını keser.

Bu basit ve iptidai yoldan geçerek Gölöp'a gelip buradaki insanları ve bu raya çıkarılan malzemeyi görünce hayretten donakalmamak mümkün olmuyor. Burada kurulmuş olan kamp, sondaj kulelerini tesis ediyordu. Sondaj kulesinin en ağır malzemesi ile birlikte personelin monte edilmiş ikametgâhlarını, buz dolabına varıncaya kadar mutfak levazimatını ve diğer lüzumlu ağır eşya ve teçhizatı buraya nasıl çıkardıklarını tasavvur edebilmek bile kolaylıkla mümkün olmuyor. Bu anlatılamaz ve tarif de olunamaz. İnsan aşka, petrol bulma, vatana hizmet etme ihtirasına derin bir şekilde mâlik oldukça bu işler kolay kolay başlanmaz. Kuleyi kuran ve oralarda çalışan insanlar Gölöp'ın kartallar uçuşan kayalıkları ve sessiz vahşiliği arasında aylarca yaşayacaklar. Belki de kış aylarının bir kısmını orada bu kuş uçmaz, kervan geçmez Kafdağının tepelerinde geçirecekler.

Akşam olmaya başlamıştı. Güneş dağlar arkasında kaybolmak üzere idi. Aşağıya inebilmek için karanlığın basmasından önce hareket ettik. Arkada bıraktığımız insanlar benim için gerçek birer kahramandı. Batman'a karanlık ve gece iyice ovaya indikten sonra varabildik.

3. Şikeftan : Ertesi gün sabahleyin Raman ve Batı Raman bölgesini ve çalışmakta olan petrol pompalarını gördükten sonra Mardin'in bir nahiyesi olan Hasankeyf'e kadar uzandık. Yol stabilize bir yoldu. Yolun etrafında küçük küçük köyler vardı. Bu köylerden yalnız birinde okul bulunuyor. Bu sebepten ötürü köye *Mektepli Köy* deniyordu. Bu köyün önünden geçerken okulun bahçesinde çocuklar öğretmenleri ile ders yapıyorlardı. Fakat bu yol ü-

zeminde içler acısı olan ve bizim için ve aynı zamanda orada yaşayan insanlar için bir utanç sebebi teşkil etmesi gereken durum Şikeftan denilen köyün durumudur. Bu köy aşağı yukarı kayalar içinde oyulmuş veya kendiliğinden teşekkül etmiş bulunan mağaralardan teşekkül etmektedir. Buradaki halk kelimenin en geniş mânası ile bir mağara devri yaşamaktadır. İnsanları insanlardan kaçıyorlar. Türkçe bilen yok gibi. Çocukları, gençleri, kadınları ve hattâ erkekleri güzel, fakat hemen hemen vahşi. En ilkel şartlar içinde yaşıyorlar. Halbuki Batman buraya çok uzak değil. Köyün önünden muntazam denecek bir şose yolu geçiyor. Yolun biraz ötesinde alabildiğine geniş fakat işlenmemiş topraklar var. Ve bu topraklara değinerek durmadan akan pırl pırl, mavi-yeşil suları ile Dicle var. Küçük bir himmet, biraz aşk, biraz psikoloji, birkaç misyoner insan bu köyü ve insanını mağara devri hayatından kurtarabilir. Çünkü imkânlar mevcut. Çünkü burası bir Gölâp değil. Yalnız Dicle'den biraz faydalanmayı Şikeftan'a öğretmek herşeyi değiştirebilir. Toplum kalkınması çalışmalarına buradan başlamak lâzım ve yaz aylarını çoğu zaman boş geçiren, heder eden üniversite gençliğini memleketin bu köşeleri ile ilgilendirmek gerek. Vatani sevmeyi buralarda hizmet kabul etmekle öğrenebiliriz. Bunun için de üniversite gençliğine, hizmet edebilecek durumda olan herkese her şeyden önce buraları bir defa göstermek ve tanıtmak gerek. Sonra buraları aynı zamanda güzel de. Hem başka taraflarda bulunmayan aynı bir güzellikleri ve cazibeleri var.

4. *Hasankeyf*: Hasankeyf Mardin in âdeta terkedilmiş bir nahiyesi. Şikeftan'ı geçtikten bir müddet sonra Dicleyi büyük bir köprüden katederek Hasankeyf'e geldik. Hasankeyf'in bir kısmı Dicle'ye bakan çok sarp kayalıklar üzerine kurulmuş evlerden teşekkül ediyor. Belli ki böyle bir kuruluş eski devirlerin savunma ihtiyaçlarından doğmuş. Burası şimdi yavaş yavaş terkediliyor ve nahiyeye daha düz ve yola ve vadiye yakın yerlere doğru iniyor. Eski Hasankeyf'te âdeta başka bir Şikeftan ve aşağıdan yukarıya baktıkça insana haşyet veriyor.

Buradan da Dicle aynı güzellikle, yeşil - mavi suları ile kurula kurula akıyor. Dicle'nin kenarında birkaç çocuk oltaları balık avlamaya çalışıyorlar. Kadınlar çamaşır yıkıyorlar. Ve Hasan-

keyf'in küçücük, pis, tozlu çarşısında hemen hemen nahiyenin bütün genç ve ihtiyar insanları oturmuş konuşuyor, dertleşiyor veya dedikodu yapıyorlardı. Konuşulan dil ya arapça veya kürkçe idi. Pek azı türkçe biliyordu. Ayak üstü biraz konuştuk. Bütün dertleri işsizlik idi. İş olmadığından, Devletin kendilerine el uzatmamasından yakınıyorlardı. Vaktile Hasankeyf'te 500 dokuma tezgâhı olduğunu ve bu sayede nahiyede bir iş hayatının mevcut olduğunu söylediler. Şimdi fabrika imalâtı karşısında bütün bu tezgâhlar yıkılıp gitmiş, yerlerine de iş yaratacak yeni bir faaliyet kolu gelmemişti. Ve böylece burada da karşıda münbit topraklar, hemen ayaklarının dibinde pırl pırl Dicle suları akarken bu insanlar pis, sinekli harap bir çarşı içinde oturmuş vakit öldürüyorlardı. Küskün bir halleri vardı. Ve ne yapacaklarını pek bilemi-

yorlardı. İlk nazarda biraz gayret, biraz pratik bir eğitim ve mevcut imkânlardan faydalanmayı mümkün kılacak metodlu ve akıllıca bir hareket Hasankeyf'i ve onun gibi pek çok yeri ve onların insanlarını kurtarabilirdi. Ayrılrken bizden, dertlerinin hükûmete duyurulmasını tekrar tekrar rica ettiler. Hattâ yalvardılar. Biz milletvekillerini yalnız seçim zamanlarında görebilmekteyiz, diyorlardı.

Doğuyu, Güney-Doğuyu ilk plânda ele almak gerek. Buraların küskün, fakir, kendi hallerine terkedilmiş olmanın çaresizliği içinde ne yapacaklarını bilemeyen insanlarına Devletin birinci derecede ilgi göstermesi lâzım. Bu toprakları ve bu insanları bu şekilde kendi mukadderatları ile başbaşa bırakmak ilerisi için büyük tehlikelerin tohumlarını geliştirmeye en müsait zemin yaratmaktadır.

Zirai Veya Sınai Öncelik Kriteri

Vural Fuat SAVAŞ

I

Geçen yazımızda (1) Dengeli veya Dengesiz Kalkınma Kriterinin teorik münakaşalarını tetkik etmiş ve durumu Beş Yıllık Kalkınma Plânımız yönünden ele almıştık. Dengeli veya Dengesiz Kalkınma Kriteri daha spesifik bir yönden zirai ve sınai sektörün önceliği problemi olarak ele alınabilir. Mesele, bu haliyle az gelişmiş memleketler bakımından daha tatbiki bir önem taşır.

Bu yazımızda zirai ve sınai sektörden hangisine öncelik verilmesi gerektiğini savunan farklı görüşleri inceleyeceğiz.

II

Zirai ve sınai öncelik kriteri de, dengeli veya dengesiz kalkınma kriteri gibi tamamen "zaman tercihi" ile ilgilidir. Bir ekonomi içinde hem zirai ve hem de sınai yatırım yapılacağı tabiidir. Fakat bunlardan hangisine öncelik vermekle kalkınma hızını arttırmak ve kalkınmanın fiyatını (2) düşürmek mümkün olur? Bu suali cevaplandırmağa çalışan tezler bazan zirai öncelik kriterini bazan da sınai öncelik kriterini öne sürmüşlerdir.

Zirai veya sınai öncelik kriterini savunan görüşlerin esas argümanlarını başlıca iki yönden tetkik etmek mümkündür:

- (i) Ekonominin strüktürel değişmesi yönünden,
- (ii) Kalkınma hızını tayin eden parametrelerin değişmesi yönünden.

III

STRÜKTÜREL DEĞİŞME YÖNÜNDEN :

İktisadî kalkınmaya iki farklı başlangıçla ulaşmak mümkündür. Bu yollardan biri ekonominin halihazır strüktürünü aynen muhafaza etmek ve yüksek bir potansiyel prodüktivite gücüne sahip olan (veya prodüktivite artışı nisbeten ucuz metodlarla sağlanabilen) sektöre veya sektörlerle yatırım önceliği sağlamaktır. İkinci yol; mevcut strüktürün tamamen değişmesini, geleneksel istihsal tarzı yanında millî geliri geniş ölçüde arttırabilecek modern teknoloji'nin kullanılmasını mümkün kılan sektörlerle yer verilmesini temin etmektir (3).

Bu yollardan birincisi, "Zirai Öncelik Kriteri" ni diğeri ise "Sınai Öncelik Kriteri" ni temsil etmektedir.

Zirai sektöre öncelik verilmesini savunan görüşler bilhassa nüfus kesafeti az ve nüfus artış haddi düşük olan ekonomiler için elverişli görünmektedir (4). Çünkü zirai sektörden sınai sektöre nüfus aktarılması yapıldığı zaman zirai istihsalin azalmaması, hattâ sanayie aktarılan nüfusun beslenmesi için zirai istihsal fazlalığı yaratılması lâzımdır (5). Bu şartlar altında, nüfus kesafeti az ve nüfus artış haddi düşük olan ekonomilerde sanayileşme kriteri, zirai prodüktivitede önemli artışlar sağlanmadıkça tatbik edilemez. Fakat nüfus kesafeti fazla veya nüfus artışı hızlı ekonomilerde sanayileşme zaruri görülmektedir. Ancak şu nokta önemle hatırlanmalıdır ki, sanayileşme prosesinden önce (yukarıda zikredilen her iki tip ülkede de) zirai sektörde mutlaka prodüktivite arttırıcı tedbirlerin alınması şarttır. "Kalkınma Kapasitesi" geniş ölçüde zirai teknolojinin ve arazi mülkiyet sisteminin ıslâhına dayanır (6). Öte yandan, zaruri görülen sanayileşmenin ne tip bir sanayi (hafif veya ağır) olacağı geniş ölçüde faktör teçhizatına ve alternatif teknolojik imkânlarla bağlıdır.

Sanayileşme iktisadî ve sosyal bir çok problemleri de beraberinde getirir. Bunun için sanayileşme programlarının çok etraflı tetkik edilmesi şarttır (7). Sanayileşme, sanıldığı gibi; teknolojik bilgiyi, rasyonelizasyonu ve müteşebbis kabiliyetini yaratacak otomatik bir vasıta da değildir. İleri memleketlerin kalkınmasında, sanayileşme "önceden rasyonel düşünmeyi öğrenmiş" kişiler tarafından yaratılmıştır. Yoksa sanayileşme, rasyonel bir müteşebbis sınıfını yaratmamıştır (8).

IV

PARAMETRİK DEĞİŞMELER YÖNÜNDEN:

Kalkınma hızını tayin eden başlıca faktörler şunlardır:

A. Marjinal tasarruf meyli

B. Yatırımların Marjinal prodüktivitesi

C. Nüfus artış haddi

Bu faktörleri son derece basit ve toplayıcı (aggregative) bir büyü-

me modeli olan, HARROD - DOMAR modeli içinde biraraya getirebiliriz:

$$G = \sigma \cdot \alpha \dots\dots\dots (1)$$

Burada (G), Kalkınma hızını (veya büyüme haddini) yani $\Delta Y/Y$ 'yi (σ), yatırımların marjinal prodüktivitesini, (α) da tasarruf meylini (9) göstermektedir. Kalkınma hızı millî gelirdeki yekûn artış olarak değil de fert başına gelir artışı olarak ele alındığında,

$$Gf = G - p \dots\dots\dots (2)$$

olacağı tabiidir. Yani fert başına gelir artışı (Gf), kalkınma hızı ($\Delta Y/Y$), yani formülde (G) ile nüfus artış haddi (p) arasındaki farka eşittir (10).

Cevaplandırılması gereken soru şudur: Ekonomide zirai yatırımlara veya sınai yatırımlara öncelik verilirse kalkınma haddini tayin eden başlıca parametreler ne yönde değişirler? Yani; yatırımların marjinal prodüktivitesi, tasarruf meyli ve nüfus artışı haddi zirai yatırımlara ve sınai yatırımlara verilecek önceliğe bağlı olarak değişir mi? Değişirse, bu değişme hangi yönde ve ne derecede olur?

A. Kapital Koefisyanındaki Değişmeler :

Önceden yatırımların marjinal prodüktivitesinde (veya onun tersine eşit olan kapital koefisyanında) meydana gelmesi muhtemel tesirleri araştırmanın hareket merkezi, her sektöre ait kapital koefisyanının tayini ile ilgilidir. Çünkü, ekonomideki toplam yatırımların prodüktivitesi iki faktöre bağlıdır:

(i) Yatırımların sektörler arasındaki dağılına,

(ii) Her sektörün kapital koefisyanına.

Sektöre ait kapital koefisyanları hakkında a priori veya ampirik herhangi bir kıymet hükmüne sahipsek, kapital koefisyanı düşük sektörlere öncelik vermekle, aynı yatırım hacminden daha yüksek bir kalkınma hızı elde edilmesi tabiidir. Zirai sektör yatırımlarının daha prodüktif olduğunu kabul edenlerce yatırımların zirai sektöre; sınai sektör yatırımlarının daha prodüktif olduğunu iddia edenlerce yatırımların sınai sektöre öncelikle aktarılması haklı iddialar olacaktır.

Gerçek bu iki ekstremden hangisine daha yakındır? Bu sorunun cevabını, her ekonominin özel şartla-

rını ve kalkınmanın hangi sahasında bulunduğunu tetkik ederek vermek lâzımdır. Ayrıca hesaplamalarda; az gelişmiş memleketlerde ekseriya yapıldığı gibi, ortalama kapital koefisyanı kullanılıyorsa, ele alınan zaman süresinin uzunluğu mutlaka dikkate alınmalıdır. Zaman süresi çok uzun olursa, enfastrüktür yatırımların dahi (bu tip yatırımlar genel olarak yüksek kapital koefisyanlı yatırımlardır) düşük kapital koefisyanlı, yani prodüktif yatırımlar kategorisine sokulması mümkündür. Bunun içindir ki az gelişmiş ekonomilerde hangi sektörün kapital koefisyanının daha düşük olduğu konusu ihtilâflıdır ve genel bir kaide önermek, şimdilik imkânsızdır.

Sanayileşmenin şehirleşmeyi de beraberinde getireceğini ve bu halin mesken, ulaşım, elektrik ve su tesisi gibi kapital koefisyanı çok yüksek yatırımlara yol açarak ekonominin ortalama yatırım prodüktivitesini azaltacağı (10), buna bukabil ziraatte tatbik edilecek pratik ve ucuz tedbirlerle zirai istihsalı 20 yıl içinde % 50 arttırmanın mümkün olduğu (11) genel bir kabul görmüş tezlerdir. Gerçekten de zirai istihsal; sermaye terakümüne ve teknolojik bilgiye sıkı sıkıya bağlı diğer sektörlerle nazaran prodüktivite artışına en müsait bir sektör manzarası gösterdiği gibi, hemen bütün az gelişmiş memleketlerde zirai prodüktivite artışı sermaye terakümü'nün esas kaynağını teşkil etmektedir (12). "Cottage Industry" adı verilen köy el sanatlarının geliştirilmesi hem prodüktivite artışının en ucuz yolu ve hem de en önemli bir kaynağıdır.

Bütün bu tezler, genel olarak az gelişmiş memleketlerin hepsine tatbik edilemez. Ekonominin özel şartları ve bilhassa, yukarıda da belirtildiği gibi, nüfus tazyikinin mevcudiyeti ve derecesi önemle dikkate alınması gereken bir konudur.

B. Tasarruf Meylindeki Değişmeler :

Yatırım tercihlerinin, ekonominin toplam tasarruf meyline yapması muhtemel tesirlerin kat'iyetle tesbiti şu faktörlerin dikkate alınmasını gerektirir :

(i) Yatırımın sektörler arasındaki dağılım nisbeti,

(ii) Yatırımdan doğan gelirin sektörler arasında dağılımı,

(iii) Sektör gelirinin farklı gelir gurupları arasında dağılımı,

(iv) Gelir guruplarının marjinal tasarruf meyilleri.

Bu dört faktörün tetkiki, ekonominin toplam tasarruf potansiyelinin hesaplanmasına imkân verecektir.

Ziraî sektörün tasarruf meylinin (hem ortalama ve hem de marjinal mânada) düşük olduğu ve sanayi sektörünün yüksek bir tasarruf meyline sahip bulunduğu genellikle kabul edilmiştir. Ancak bu kanaatin hatalı bir basitleştirme olduğuna dikkati çekmek isteriz. Ziraî sektör içinde, tasarruf meyli çok yüksek "geniş arazi sahipleri" olduğu gibi, sınaî sektör içinde de, köylü sınıfı gibi, tasarruf meyli çok düşük olan yaygın bir "işçi kitlesi" vardır. Bu sebeptendir ki yukarıda sıralanan faktörlerden üçüncüsü ve kanaatımızca iktisadî tahlilde en fazla ihmal edilmiş olanı, bu noktanın tesbiti için ele alınmaktadır.

C. Nüfus artış haddindeki değişmeler :

Net kalkınma hızının; brüt kalkınma hızı ile nüfus artış haddi arasındaki farka eşit olduğunu yukarıda belirtmiştik. Kısaca, millî gelirdeki artış haddi, nüfustaki artış haddinden büyük olduğu ölçüde net kalkınma hızı'na ulaşılabilir, ve ferdi gelir (artan nüfus da dahil olmak üzere) arttırılabilir.

Yukarıda incelenen parametrik değişmeler dışında yatırım tercihlerinin, nüfus artış haddini değiştirmek (azaltmak veya arttırmak) suretiyle kalkınma haddine tesir edeceği genellikle kabul edilir.

İleri sürülen tezlerden biri sanayileşmenin doğumları azaltıcı bir tesir göstereceğidir (13). Sanayileşmenin doğumları azaltıcı tesirleri olduğu kabul edilse bile, neticede nüfus artışının azalacağı neticesine varmak mümkün değildir. Çünkü, az gelişmiş memleketlerde nüfus artışı doğum artışından dolayı değil, ölüm nisbetinin azalmasından dolayıdır. Sanayileşme hareketi şehirleşme ile birlikte vukubulacağından geniş halk kitleleri modern sağlık ve tedavi imkânla-

rına kavuşmakta, ölüm nisbeti geniş ölçüde azalmaktadır. Kaldı ki Mısır ve Hindistan gibi, kalkınma ve şehirleşmenin başlamış olduğu az gelişmiş memleketlerde doğum nisbetlerinde herhangi bir fark ta şimdiye kadar kaydedilmemiştir (14). Neticede değişmeyen doğum nisbeti ve azalan ölüm haddi, az gelişmiş ekonomileri ağır bir nüfus tazyiki ile karşı karşıya bırakmıştır.

Sınaî yatırımların şehirleşme kanalı ile ölüm hadlerini azalttığı, fakat doğum hadlerine tesir etmediği ve neticede nüfus tazyikini arttırdığı kabul edilirse; ziraî yatırımlara öncelik verilmesi düşünülebilir. Böylece ölüm haddinin azaltılması yolunda müsbet tesirler yaratılmadan, nüfus artış haddi tabii seyri içinde bırakılarak net kalkınma hızının arttırılmasına çalışılır. Böyle bir tercih, doğrudan doğruya kabul edilen sosyal refah fonksiyonu'nun mahiyeti ile ilgilidir.

V

Farklı görüş ve tezlerin tetkikinden anlaşılacağı gibi sektörlerden herhangi birine öncelik tanınması, son derece güç iktisadî tahlillere ihtiyaç hasıl etmektedir. Bu vesile ile bir noktayı belirtmek lâzımdır: Yatırım kriterleri, "yatırımın yönü" ile ilgili oldukları zaman geniş ölçüde "iktisat politikası" mahiyetindedir. Yatırımın dengeli veya dengesiz bir kalkınma yoluna yönelmesi veya ziraî ve sınaî sektörlerden herhangi birisine öncelik verilmesi konusunda "iktisadî analizi" den çok "iktisat politikacısı" söz sahibidir. **Politika ne kadar geniş ölçüde analiz'e dayanmak zorunda olursa olsun, karar verme konusunda kendi tercihlerine temayül eder.** İktisat ilminin matema-

tik gelişmesini tamamladığı güne kadar devam edeceğine inandığımız bu hal sebebiyle, yatırım yönü ile ilgili tercihlerin her ekonomiye kabili tatbik genellemelerden uzak tutulması lâzımdır.

(1) Bkz: Vural F. Savaş, "Dengeli ve Dengesiz Kalkınma" FARUM, sayı: 284-49.

(2) "Kalkınmanın fiatı" terimi, kalkınmanın başarılması için katlanması gerekli her türlü fedakârlığı (fazla çalışma, fazla vergi verme, istihlak kayıtlanmalarına katlanma ve sendika faaliyetlerinin tatili gibi) ifade eder.

(3) Bkz: Hans W. SINGER, "Problems of Industrialization of Underdeveloped Countries" iç. (Economic Progress), Louvain 1955, syf: 174-5.

(4) Bkz: H. B. CHENERY, "The Role of Industrialization in Development Programs" American Economic Review, Papers and proceedings, no: 2 syf: 49-50.

(5) Bkz: UNITED NATIONS, "World Economic Survey 1959", New York, 1960, syf: 17.

(6) Bkz: İbid.

(7) Bkz: E. E. HAGEN, "The Allocation of Investment in Underdeveloped Countries", syf: 76.

(8) Bkz: İbid.

(9) Burada ortalama tasarruf meyli marjinal tasarruf meyline eşit farz edilmiştir. Teknik ifade ile, tasarruf fonksiyonu doğrusal fonksiyondur ve orijinden geçer.

(10) Bkz: H. W. SINGER, op. cit., syf: 176.

(11) Bkz: W. GALENSON - H. LEIBENSTEIN, "Investment Criteria, Productivity and Economic Development" Quarterly Journal of Economics, vol: LXIX, 1955 No: 3, syf: 350.

(12) Bkz: A. H. HANSON, "Public Enterprise and Economic Development" Londra, 1960, ikinci baskı, syf: 45.

(13) Bkz: GALENSON - LEIBENSTEIN, op. cit., syf: 364.

(14) Bkz: A. COALE - E. HOOVER, "Population Growth and Economic Development in Low-Income countries" New Jersey 1958, syf: 16.

ÜSTAV

CEMİL SAİT BARLAS

Bir trafik kazasına kurban giden eski Ekonomi ve Ticaret Bakanlarından, Millî Reasürans Genel Müdürü Cemil Sait Barlas'ın ölümünü teessürle öğrendik. Forum yazı ailesi müteveffaya rahmet yakın ve dostlarına baş sağlığı diler.

Gecekondu Ve Mücadelesi

Kenan YILDIRAN

İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerimizde, gecekondu adı verilen bir takım gayri sıhhi meskenlerin meydana getirdiği mahalleler (1) hergün biraz daha büyümekte ve bu şehirlerimiz ve hattâ Türkiye'nin sosyal hayatı yönünden, çözülmesi zor problemler olarak kendini göstermektedir. İmar esaslarına, sıhhi şartlara aykırı olarak yapılan bu şekildeki inşaatın takib edileceği hakkında verilmiş kararlar ve kanunların ilkinde 16 Nisan 1924 tarih ve 486 sayılı Umuru Belediye'ye müteallik ahkâmı cezaiye hakkındaki kanunda raslamaktayız. Bu kanunun 1 inci maddesinde aynen "24 Teşrinievvel 1295 tarihli Ebniye Kanununun memnuiyeti mutazammın ahkâmı hilâfına vukuubulan inşaat ve tamirat ile umuma mahsus mahallerde ve yangın yerlerinde bilâ ruhsat yapılan barakalar ve her nevi inşaat belediyelerce derhal hedmolunur." hükmü vardır. Bugün ise, 6183 sayılı kanunun 28 inci maddesi gereğince gecekondu yapılıırken görüldüğü takdirde derhal, teknisyen, zabıta memuru nezaretinde yıkım ameleleri tarafından yıktırılmaktadır. Aynı maddenin 2 nci fıkrası gereğince mesken haline gelmiş olanlar belediye encümeninden yıkım kararı alınıp suçluya tebliğ edildikten 15 gün sonra yıktırılmaktadır.

GECEKONDULARDA YIKIM :

Ankara'da gecekonduyla mücadeleyi Belediye Fen İşleri Müdürlüğüne bağlı İnşaat Kontrol Amirliği yapmaktadır.

Gecekonduların yıkımı ve yapımının men'i hakkındaki bugüne kadar tatbik edilen mevzuat hiçbir netice vermemiş ve hükümetler bu mevzuda en nihayet gecekondu sakinlerine taviz verecek duruma düşmüşler ve onların oylarını kaybetme düşüncesi ile gecekondu mahalleleri mücadele yerine hükümetlerden bilhassa seçim zamanları bir çok belediye hizmetleri de elde etmesini bilmişlerdir. İnşaa halindeki gecekonduların yıkımı tam yapılmamakta gecekondu sahibinin ve mahalle sakinlerinin yıkım esnasında çıkardıkları zorluklar neticesi yıkım işlemi tamamlanmadan yıkım ekibi o mahalden uzaklaşmak zorunda kalmaktadır. Netice olarak da, ekibin oradan uzaklaşması ile gecekondu inşaatı yeniden yapılmaya başlanmakta ve bu şekildeki mücadelede herhangi bir netice elde edilemeden devam edilmektedir.

YIKIMI ÖNLEME USULLERİ :

Bir gecekonduya sahip olmak isteyen aile reisi herşeyden önce, yıkım ameliyesini tatbik eden ekiple dost olmak ve o muntakanın ele başlarından biri haline gelmiş kimselerle temas etmesi de yapacağı gecekondu yıkımı yüzde doksanbeş önlemiş olmaktadır. Gecekondu inşaatı yapan eğer, inşaatı mesken haline getirmiş ise, tutulacak yıkım zabtı neticesi belediye encüme-

ninden çıkan yıkım kararına karşı, kendisine tebliğinden hemen sonra Danıştay'a dava açarak yıkımın durdurulması için tehiri icra kararı almaktadır. Bu suretle dava neticesine kadar yapmış olduğu kaçak inşaatı başkasına satarak, kendisine yenisini yapmaktadır. Gecekonduların mesken haline gelebilmesi için, içinde oturan kimsenin bulunması iktiza etmektedir. Bu vaziyette inşaat dış görünüşü itibarı ile üstü örtülmüş, pencerelerine cam takılmış ve perde asılmış durumda olması yeterli sayılmaktadır. İnşaat sahipleri umumiyetle, yıkımı önlemek için yeni yapılan gecekondu içinde bir kaç parça eşya koymakta ve hattâ yıkılma tehlikesi mevcutsa, bir salıncak kurarak komşulardan tedarik ettiği ufak bir bebeği sallamakta ve orada bir ailenin oturmakta olduğu intibamı vermektedir. Yıkım esnasında, yıkıma mani olmaları için inşaat sahibini ve mahalle sakinlerini yıkılacak gecekondu yanından uzaklaştırıp onların oraya yaklaşmalarını önliyecek herhangi bir tertibat alınmadığından, sağdan-soldan çağrılanlar vasıtasıyla meydana getirilen kalabalık ve patırtı gürültü arasında; "... yuvamı yıktınız, Allah sizinkini de yıksın... biz de bu vatanın evladı değiliz... vicdansızlar." gibi kalıplaşmış sözler yükselmekte ve bunları da suni bayılmalar-ayılmalar ve krizler takip etmekte ve hattâ bilhassa seçilmiş hamile kadınlar inşaat yıkım ekibinin faaliyetlerine engel olacak fiili tecavüzlerde dahi bulunmaktadırlar.

İnşaatın yıkılmasına rıza gösteren inşaat sahipleri ise, yıkım esnasında; kiremitlerin, kerpiçlerin, kapı ve pencerelerin kırılmamasını ve dikkat edilmesini devamlı surette ikaz etmekte ve teker teker alınmasını istemektedirler. Bu sebeple de yıkım ameliyesi çok uzun bir zaman almakta yıkım ekibinin bu kadar uzun bir süreye sahip olamaması netice alınmadan inşaat mahallinden ayrılmayı zaruri kılmaktadır.

Yıkımı yapılacak gecekondu sahibinin, çok kere oturmakta bulunduğu gecekondu kapısını kilitliyerek evin içerisi eşya ile dolu olduğu halde kasden ayrılmaktadır. Bu durumda, yıkım ameliyesi yine yapılmakta ise de, bir çok zorluklar baş göstermektedir.

Yıkımı yapılacak inşaatın yıkım kararı mevcuttur, inşaat sahibine tebliğat yapılmış ve gerekli mühlet dahi verilmiştir ve hattâ evinin hangi gün yıkılacağı dahi kendisine bildirilerek tahliye etmesi istenmiştir. Fakat, bütün bunlara rağmen inşaat sahibi yıkımı zorlaştırmak ve yıkım ameliyesini tatbik edenleri mesul duruma düşürmek için inşaatını tahliye etmemiş ve kendisi devamlı olarak ortalıkta görünmemişe bilhasas dikkat etmiştir. Bu halde; kanuni formaliteler dahilinde kapı zorla açılmakta, içerideki eşyalar teker teker çıkarılıp sayılmakta ve eşyayı boşaltanların ve onlara nezaret edenlerin üstleri her hangi bir eşyanın zayi ol-

duğu iddiasını önlemek için aranmakta ve tanzim olunan bir tutanağa geçirilmektedir. Envanteri yapılan eşya, yediemin sıfatı ile; ya mahalle sakinlerinden birisine, ya mahalle muhtarına veya münasip görülen bir kimseye teslim edilmektedir. Bu eşyaları teslim alacaklar, maalesef muhtelif düşüncelerle tevellüm işinden kaçınmaktadırlar.

RUHSATLI KAÇAK İNŞAATLAR :

Gecekondu sahipleri, gecekondu yaptıkları bir iki sene sonra damlarının akmakta olduğunu, duvarlarının yıkılma tehlikesinde bulunduğunu belirtir dilekçelerle belediyeye müracaat etmekte ve tamirat ruhsatı almaktadırlar. Ellerine tamirat ruhsatı geçiren inşaat sahipleri, bu sefer rahat bir şekilde, kimseden çekinmiyerek; ya eski gecekonduyunu yıkıp daha fazla odalı geniş bir inşaat yapmakta, bir kısmı mevcudu kiraya vermekte bir diğer kısmı ise, bu tamirat ruhsatından bilistifade ikinci bir kat dahi inşa etmektedir. Tamirat ruhsatlarında ekseriya, inşaatın durumunu gösterir basit bir kroki ilâve edilmekte ve meselâ; A, B ve C duvarlarının tamir edileceği belirtilmektedir.

GECEKONDU TİCARETİ VE POLİTİKASI :

Gecekondu oturanlardan bir kısmı bu işi okadar ileri götürmüşlerdirki; mütemadi surette yapmakta oldukları gecekondu maliyet fiatının bir kaç misli ile satarak ticaret yapmaktadırlar. Bu yol ile zengin olanlar dahi mevcuttur.

Bu işin açık gözleri, yaptıkları gecekondu o devrin iktidar partisinin levhasını asarak, orayı dış görünüşü ile bir parti ocağı haline sokmakta ve bu şekilde politikayı bu konuya alet ederek kendi çıkarını devam ettirmektedirler.

Gecekondu mücadelesi, seçim zamanları tamamen değilse bile hissedilir bir şekilde azalmakta ve gecekondu sakinlerinin istekleri başgöstermektedir. Okul, sağlık tesisleri, elektrik, yol, su ve kanalizasyon bunların başlıcalarıdır. İktidar partisi ve iktidara namzet partiler seçim zamanları gecekondu sakinlerine o kadar çok vaatlerde bulunurlar ki; insan onların bu davranışları karşısında hayretten hayrete düşmektedir. Şüphesiz, bunların hepsi, buradaki seçmenlerin oylarının elde edilmesini temin gayesi ile yapılmakta ve kanunlar unutulmakta veya o an için unutulmak istenmektedir.

BUGÜNKÜ GECEKONDU MÜCADELESİNİN NETİCELERİ :

Bugün tatbik olunmakta olan mücadele şekli netice almaktan çok uzak olduğu gibi daima da başarısızlığa uğramaya mahkumdur. YIKIM gecekondu probleminin çözüm şekli değildir ve olamazda.

(1) Ankara'da 1945-50-56-60 ve 63 yılları arasında gecekondu mahalleri; Altınd.ğ, Yenidoğan, Topraklık, Mamak, Gülveren, Dikmen ve Kalaba semtleri olmak üzere gelişmiş ve yayılmıştır.

Okurların Forumu

Hıristiyan Bir Topluluk

Vedi BARBUR

Sayın Müdür,

Ben İskenderun'da ticaretle geçinen Türk Ortodokslardan biriyim. Şurasını da hemen belirteyim ki, alingan, kendinden şüphesi olan bir tip de değilim. Her mâna-sıyla çevreme nüfuz ederek, politik, sosyal konularda etrafımla çok sıkı işbirliği halinde gayret gösteren biriyim.

Kökünü, belki de tarihi olaylardan alan toplum arasında kol salmış bir yanlış anlayışın olumlu şekilde silinmesi için, konuya «FİKİR MEYDANI» olan derginizde, haliyle etüd edilerek, el konmasını dilemek-teyim.

Türkiye'de, Anayasamız ve diğer Âme Hukuku mevzuâtımıza göre Türk Vatandaşı olan, Hıristiyan bir topluluk vardır. Bu topluluğun :

1 — Resmîyette Müslüman Türk uyruklulardan hiç bir farkları olmadığı halde, büyük kitlenin psikolojik seçisi, bu seçiye

göre davranışa kalkması neden ileri gelmektedir? Bu davranışlarda, karşılıklı olarak Müslüman ve Hıristiyan toplulukların hata payları nelerdir? Bunları düzeltmek için neler yapılmalıdır?

2 — Yanlış anlayışın silinmesi için Hükümetlere düşen görevler var mıdır? Varsa, nelerdir?

3 — Eğitim sistemimizin bu konu ile daha olumlu bir şekilde uğraşmasını faydalı bulur musunuz? Bu alanda neler yapılabilir?

4 — Türk fikir çevreleri, basın ve yayınını konu ile ne şekilde ilgilenmeleri gerekir?

5 — İlgî ve olumlu çabalarla, bu yaranın kapanacağını umuyor musunuz?

Çeşitli yönleriyle, sosyal, psikolojik, ekonomik etkileri olan bu problemle ilgileneceğinizden emin olarak saygılarımı sunarım.

Ne Diyorlar

Meselelerde Yakınlık

Çev.: Esin TALU

André FONTAINE

BAŞARI PEŞİNDE

Oysa Kruşçev selefinden daha az göven idi. Stalin halk demokrasilerini hizaya sokmuştu. Kruşçev ise onlara önemli krediler veriyordu. Mahallî komünistlere, daha önceden Kremlin'den kontrol edilen salâhiyetler vermişti. Ziyaretler yapıyor, dert dinliyor, 1955'te Belgrad'da Tito'ya yaptığı vaad gereğince her memleketin sosyalizme geçiş şartlarını kendisinin tâyin edebileceğini kabul ediyordu. Bunu herkesten iyi Çinliler bilmektedir. 1954'te Pekin'i ziyaret ettiğinde ondan, Mao'nun Stalin'den koparabildiklerinin on mislini kopartmışlardı. Ancak sosyalist blokun Çinlilerin de kabul ettiği gibi önderliğini muhafaza edebilmesi için başarıdan başarıya koşması gerekiyordu. Macaristan ve Polonya olaylarında Pekin - Moskova anlaşmazlığının Sputnikler fezaya atıldığında azalması tesadüfî değildir.

Ancak o devreden bu yana, Kruşçev Rusya içindeki durumunu sağlamlaştırdı ise de, bazı makamları düşünmeğe ve izahat istemeğe sevkeden bir çok başarısızlığa da uğradı. Rusya'da birbirine zat bün-yevî reformların yapılması tarımdaki durgunluğu ve endüstrideki yavaşlamayı gideremedi. Sırası ile Arap ve Afrika devletleri kendi anlayışlarına uygun bir sosyalizme gideceklerini ancak «progresist» ve «emperyalist» bloklardan uzak duracaklarını beyan ettiler. Batılılar, Rusya Başbakanının Berlin'de bulunmalarını genze kaçmış bir kılığa benzetmesine ve altı ay içinde tasfiye edileceklerini söylemiş olmasına rağmen, bu konuşmadan sonra aradan 6 yıl geçmiş olduğu halde, hâlâ oradadırlar. Her halde tenkitçilerini susturmak gayesi ile Küba macerasına atılmış ve Çinlilerin önceden «maceracı» sonradan «kapitülasyonist» olarak vasıflandırdıkları bu hareke-

tin sonunda onları haklı çıkartmıştır.

Kennedy, Kruşçev'in Berlin konusundaki pazarlıklarını kabullenmiş olsa idi, dünyanın veçhesi değişmiş olacak, Çinliler tenkitlerinde ileri gidemeyecek aksine dahiyi alkışlıyacaktı. Aksi olduğuna göre, tenkitlerin artmasını beklemek normal idi. Kruşçev bunu o kadar iyi anlamıştı ki buharanın patlak vermesinin akabinde Avrupalı müttefikleri arasında nelerin cereyan ettiğine bakmak lüzumunu duydu. Böylelikle Sofya'da bir saray ihtilâli havası yarattı. Ancak Romanyalılar kıpırdanmağa, en sadık müttefikleri Gomulka Çinlilerin afaroz edilmesine hevesli görünmemeğe başladı.

Bu afaroz olsa da olmasa da sosyalist blokun kuvveti artmayacaktır. Lenin-Stalin kanununun birinci maddesinin öngördüğü bütün memleketteki işçilerin emperyalistleri alt etmek için birleşmeleri keyfiyeti uzak bir hayalden ibarettir. İki rakip kilise, müminleri paylaşma mücadelesindedir.

AMERİKALILAR ELLERİ SERBEST

Fikir plânında ciddi olan bu ayrışıklar komünistlerin güvenliği plânında daha da önemlidir.

Küba'da Ruslar başkaları için savaşmak istemediklerini öylesine kesin ifade etmişlerdir ki eskiden pek velût oldukları tehditleri dahi savuramamaktadırlar. Bundan Amerika istifade etmektedir. Yalnız, Goulart'ın kovulduğu kit'alarında değil fakat aynı zamanda Kremlin'den hiç bir ses çıkamayan Kongo'da da harekete geçmişlerdir. Kruşçev Araplara olduğu kadar Kıbrıslılara da cesaret vermekten ziyade nasihat vermektedir. Cenevre andlaşmalarına rağmen, Amerikalılar Laos'u kolaylıkla bombardıman etmekte Moskova'dan ses yükselmemektedir. Fakat Amerikan - Sovyet ve Sovyet - Çin münasebetlerini denetleyici en iyi test Tonkin körfezi işi olmuştur. Amerikalı uzmanlar Kuzey-Vietnam ve Hanoi harekâtına biraz da Pekin'e, Sovyetlere güvenmemeleri gerektiğini göstermek için girişmişlerdir.

Çinliler Kruşçev'i bu işte Amerikalılar ile işbirliğinde bulunmakla suçladılar.

Şurası muhakkaktır ki Moskova'da Temmuz 1963 te imzalanan anlaşmadan bu yana Çin-Rus münasebetleri daha da kötüleşmiştir. İmza ile Çinlilerin davranışlarının Sovyetler tarafından tezkibi tesadüfî değildir. Kruşçev'in emperyalistlere yoldaşlardan daha fazla itimat ettiğini gösteriyordu. Düşmanı dosta tercih etmeğe başlamak ittifakların ters yüz olmasına yakınlaşmak demektir. Rusya Versay anlaşması taraftarlarına karşı Almanlardan yana Almanya'ya karşı Fransa'dan yana, Fransa ve İngiltere'ye karşı Almanlardan yana, Almanya'ya karşı İngiliz ve Amerikalılardan yana olmamış mıydı? Fakat o devrelerde menfaatlerinin icab ettirdiği şekilde emperyalistlerin kâh birini kâh diğerini tutuyordu. Bugün ise tam tersi olmaktadır. Sosyalist bir memlekete karşı emperyalistler ile birleşmektedir.

MLF VEYA YENİ NATO

31 Mart 1954 te Rusya Atlantik ittifa-kına kabul edilmeği resmen talep ediyordu. Bu teşebbüs o tarihlerde bir şaka olarak karşılandı. 1 Nisan şakasının arefesinde Kremlin mizah yolunu seçmiş olmalıydı.

Kruşçev yarın, bu sefer ciddi olarak, Pekin'in istihasını önlemek üzere talebini yenileme yoluna gidecek midir? İhtimal zayıftır. İş bu raddeye geldiğinde, NATO'nun mevcudiyet sebebi ortadan kalkacaktır.

Olaylar komünist blokta çözümler yaratabilecek midir. Bu hususta düşündüğünü De Gaulle gizlememektedir. Mazi ile istikbal arasında pek az tafiftaki için de bazı ziyaretçilerine — hepsine değil — blokların artık mevcut olmadığını söylemektedir.

İKİ TARAFTAKİ DURUM

Avrupa'nın bölünmesine, silâhlanma yarışmasına muhalif olanların hepsi blokların artık mevcut olmadığı gerçeğini kabul etmek zorunda kalacaklardır. Bükreşten Pekin'e kadar cereyan eden olaylar bunu ispatlamağa kâfidir. Şimdiki halde iki blokun idarecileri karşı taraftaki çözümlerden ötürü aralarında tebrikleştirelarsa da, bu çözülmeyi tâcil ettirecek en müesir yolun kendi durumlarını kuvvetlendirmek olduğunu biliyorlar. Kruşçev Pekin'i sosyalist blokun çoğunluğu ele geçirmek için defetmeği istemektedir. Mao bloku yıkmak istememekte sadece liderliği ele geçirmek istemektedir. Polonyalılar, Rumunlar, İtalyanlar Sovyetlerin Koegsistans üzerindeki tezleri ile hemfikirdirler. Ancak Çinlilerin mahkûm edilmesine muhalefet etmekle sosyalist blokun çatlamasından endişe etmektedirler.

İki blok arasındaki büyük fark, birindeki çatlamanın tâmir kabul etmez gibi görünmesine mukabil diğerinin aşağı yukarı iyi oluşudur. Moskova ile Pekin'i bir iktidar değişmesi dışında, neyin barıştıracağını kestirmek güçtür. Atlantik sisteminde ise, zarar muayyen ölçüde olmuştur. Başkan Johnson tekrar seçildiği takdirde, De Gaulle'ün sebep olduğu başarısızlığın rövanşını almak niyetindedir.

RÖVANŞ

Büyük hedef İngiltere'yi Avrupa Birliğine sokmak, Amerika ile Avrupa arasında eşit ortaklık münasebeti tesis etmek ve böylelikle Kremlin'e Batı dünyasını parçalamak için sarfettiği gayretlerin boş olduğunu göstermektedir. MLF (Çok yönlü Atlantik kuvvet) böylesine bir hedefle benzerlikler arzemektedir.

Mesele, stratejik silâhlara sahip bulunmayan NATO içinde bunlara sahip olacak bir nüvenin teşkil edilip edilmeyeceğidir. Acaba bugüne kadar nükleer bağımsızlığını muhafaza etmiş olan İngiltere bunu kabul edecek midir? Almanya'nın atomik topluma ithaline Rusya ses çıkartıyacak mıdır? Doğuştan onbeş yıl sonra NATO içinde MLF'in başarısı, Amerika, Almanya ve İngiltere arasında yeni bir anlaşmanın yapılması demek olacaktır. Buna diğerleri de sırası ile katılacaktır. Blokların kaybolduğu bir sırada bu, çok daha kuvvetli ve omojen yeni bir NATO teşkil etmek demektir.

Netice elde edilmiş değildir. İngiliz diplomatları bu formülün başarısına inanıyorlarsa da, İngiliz askerî çevreleri bundan ürküntü duyuyorlar. Kamu oyu mütereddittir ve seçimlerden çıkan hükümetlerin davranışlarının ne olacağı belli değildir. Ancak İngiltere'nin 1944 den bu yana Ame-

rika'nın biraz ısrarla istediğini red ettiği de görülmüş değildir. İtalyan idarecileri mevcut güçlükleri yenilerini ekliyebilecek problemleri hoş karşılayacak durumda değildirler. Bir deneme gemisi her şeye rağmen açık denize açılmıştır. Gemide İngiliz, Amerikalı, Alman, Hollandalı, İtalyan ve hattâ Kıbrıs'a rağmen Yunan ve Türkler vardır. Tecrübe teknik alanda netice verecekse ki vereceğe benzemektedir, tereddütler azalacaktır.

BAŞBAŞA KALMA KORKUSU

İşin yürümesi için ilgililerden başlıca ikisi karardır. İşin Amerikan - Alman ikili görüşmesi karakterine bürünmemesi için gerekli yardımı bulabileceklerdir. Bu başbaşa kalma korkusu bazı yeni iltihaklar temini için başı başına yeterli sebebidir.

Washington'un sebepleri malumdur: Almanya müttefikler arasında parası ve askeri en bol olan ülkedir. Savunması ile ilgili sorumluluktan onu ılelebet mahrum etmek kabil değildir.

Onun için Almanya'yı, tek başına kullanamayacağı stratejik silâhlar camiasına sokmak lâzımdır. Zira ergeç Almanya bunları tedarik yoluna gidecektir. Almanların görüşüne gelince MLF sayesinde Amerikalılar, kendi kaderlerine bağlamayı düşünmektedirler. Zira öteden beri Amerikalıların kendilerine kazakların eline bırakmalarından korkmaktadırlar.

Hali hazırda Washington formülü ka-bullenmede müşterek menfaatleri olduğuna Moskovayı iknaya çalışmaktadır. Aslında Rusya'da Almanların MLF'ye katılmalarını önlemek için harbe girişecek değildir. Ancak hiç bir şey yapmadan muvafakat etmenin muazzam bir endüstri imparatorluğunun daha da kuvvetlenmesi anlamına gelmektedir. Vietnam'dan Şili'ye kadar kapitalizmin kitlelerin arzusunun cevaplandırılmadığı bir anda, bu kuvvetle karşılaşmak bir komünist için hiç güzel bir perspektif değildir. Ancak ilmi sosyalizm men-

subunun itibara alması gerektiği bir perspektiftir bu. H bombasının koruduğu kalelere karşı aç kitlelerin elinden ne gelir?

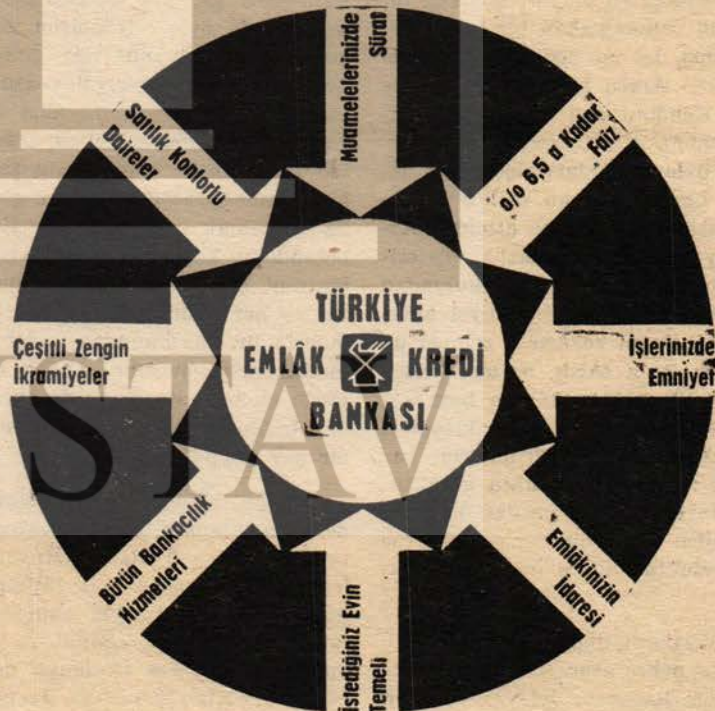
Amerikan - Alman atomik evliliğine Rusya'nın muhalefet edebilmesi için çok gayret sarfetmesi icab etmektedir. Kruşçev Bonn'u bu gaye ile ziyaret etmiyor mu? Ancak bunun fiyatını da biçmesi lâzımdır. Berlin duvarını kaldırabilir, Hlbricht'i def edebilir, birleşmeden bahsedilmesini kabul edebilir. İstiyecek midir, yapabilecek midir? Herşeye rağmen Erhard kendisine yalnız Almanya ile değil bütün müttefikler ile görüşmesi gerektiğini ima edecektir. Aslında Avrupa'nın en kudretli ülkesine tam bir serbesti tanınmanın tehlikesini Rus hükümet başkanı ölçecek durumdadır.

FRANSA'NIN OYUNU

Bu durumda Fransa'nın oyunu ne olabilir ki? Amerikan kurtajından kapalı, Moskova'yı Almanya'dan az ilgilendirmektedir. Ne Viyetnam'da, ne Laos'ta, ne de Kıbrıs'ta aracı olma durumunda değildir. Çin'i tanıması ile elde ettiği zayıf neticelerden inkisara uğramıştır. Güney Amerikalılar Başkanına sıcak bir kabul tarzı göstermiştir. Ancak arzuladığı «Üçüncü Kuvvet» Birleşmiş Milletlerde bir türlü bir araya gelip tesirini gösterememektedir. Ne diyeceği, ne de barutu olan üçüncü kuvvet dostluğunu bekliyenlerden dostluk talep etmektedir. Fransa tek başına bunu yapmağa muktedir değildir.

Amerikan - Sovyet uzlaşması Avrupa'nın bölünmesini kesinleştirdiği takdirde geçici olmağa mahkûmdur. Soğuk harpten sonra sulh, kıt'anın birleşmesi ve kıt'adan iki blokun ayrılması sayesinde gerçekleşecektir.

Fransa ilk yeri, Avrupa'nın üçüncü kuvvet haline gelmesini sağlayıcı formülleri bulmakla ılgal edecektir. Ancak Amerikan himayesini red ederken kendisinininki ni ileri sürmekle, kendisine ayrılacak yer hakkında başkalarına karar verdirmek gibi bir netice sağhyacaktır.

Kültür ve Sanat

İlginci bir roman çeşidi yada okuma alışkanlığında polis romanları

Mehmet SEYDA

Herkesinki böyle başlamamıştır ya, benim, roman okumaya; hattâ roman yazmaya düşkünlüğüm, polis romanlarıyla başlamıştır. Bunlara roman demek pek doğru olmaz; Fakabasmaz Zihni, Cingöz Recai, Sharlock Holmes'le ilgili küçücük serüvenler, küçücük kitaplardı, o'aki birtakım özet lemelerdi. Her küçük çocuk gibi, ben bunları «kaçak» okurdum ve yakalandığım zaman kulaklarım çekilirdi. Burun kıvrımam, elime geçtikçe bugün de okurum; geçmişteki alışkanlığın şimdikinden ayrımı, önceleri hepsini sonuna dek bir solukta okur bitirirken, şimdi hem kesik kesik, hem de kelimesini yarı yerinde bırakarak okuyuşumdur. Dinleniyorum böylece. Şunu da söyleyeyim; kimi çekilmez oluyor, dilindeki tatsızlıkla pek vurdulu kırdılı gidiyor.

Vâlâ Nureddin zeki bir yazardır, hâlâ polis romanları yazar. Kemal Tahir gibi usta bir romancının da, bir Lemmy Caution serüvenini yazarından daha iyi yazdığını duymuştum. (Bu, Pitigrilli'yi okuya çevire, onu hiç yadırgatmayacak, hattâ yer yer daha başarılı bir kitabı piyasaya süren bir editörümüzün tutumuna benzetilebilir.) Kendi payıma, bir kaç yerli polis romanı da ben yazdım, gazetelerde kaldı.

Polis romanı sorununa daha önce değinmiştim. (Sivas'ta yayınlanan Su adlı derginin 22-23. sayıları.) Orada şunları söylemiştim: «10-15 yıl oluyor, İzmir'de bir hayli kimsenin canını yakan bir hırsız çocuk yakalanmış, bu işi neden yaptığı sorulduğunda, «— Arsen Lupin'i okudum ve çok sevdim. Kendimi ona benzetmek istiyordum!» demişti. Hiçbir çocuk, büyüklüğünün kendisini öyle sandıkları ölçüde saf değildir. Arsen Lupin'i okuyan ve hırsız olan çocuk, suçu başkasının sırtına atmakla Arsen Lupin'e yakışır bir kurnazlık gösterisinde bulunmuyor değil, onun okulundan geldiğini bu sözlerle açıklamış oluyor ama; bu, onun, kendi doğal zekâsının sonucu da olabilir pekâlâ. Açık saçık, bozucu kitaplar okumanın ille ahlâkı kökten bozacağı ileri sürülemez bence. Bu çeşit kitapları okumanın, yaşamın çeşitli güçlüklerine karşı uyarıcı bir niteliği de bulunsa gerektir. Günümüzde tartışılan konulardan biri bu. Şehvet yüzünden adam öldürenler, Therese Raquine'i okuduktan sonra mı paçalar sıvamışlardır.

Amma Werther'i okuyan bir sürü delikanlı, kendini nehre atmıştı. Karşılıklı etkilenmede önem kazanan, öyleyse, ortamın kendisi o'uyor. Bilinçsiz ortamda, eğilimle-

re denk düşen bir kitap, ona öyküdenleri çoğaltabiliyor. O hırsız çocuğun bilincinde açılan gedik, yetişkinin bilincinde, Arsen Lupin etkisine büsbütün kapalı sayılmaz doğrusu. Mal ve mülk hırsı, ona sahip olmayanlarda, olanlara karşı doğal bir aşağılık duygusuyla birlikte, saklı bir öcalma duygusunu her zaman körükleyebilir. 6/7 Eylül olaylarını yakından görenler, Beyoğlu mağazalarında eli kürklere değen kimselerin cılgına döndüklerini anlatmışlardı. Yere atmakla kalmıyor; parça parça ediyor, üstünde tepiniyorlarmış.

Bilindiği gibi, Arsen Lupin, Çince de içinde olmak üzere, bütün dillere çevrilmiştir. Yarattığı hırsız tipini polise yakalattırmayan romancı, en başta, toplumun kendisinde var olan bu eğilimi okşamaktadır. Suç ile dehâ arasında ilişkiler arıyan kimi ruhbilimciler ise, daha derinlere sarkar ve bize, zengin-fakir, herkesin çalma isteğine tutulacağını göstermeye çalışır, sorunu genelleştirir. (Freud'un cinsel hazla ilgili o'arak ortaya attığı kleptomani için yorumları ayrı bir konu.) Amaç, bir insanı bir hali ile yakalamak ve ortaklaşa yanları açıklamaktır. Nitekim, «Cürüm ve Dehâ» adlı kitabın yazarına göre; «Biz'er, topluma karşı, hayatımızın her dakikasında SUÇLU durumdayız» dir. «İyi düşünürsek, her hareketimiz, her sözümüz suçtur. Kişiliğin aşırı gelişimi toplum zararınadır, az gelişimi de öyle. Napoléon gerçi büyük adamdı ama, insanlık için, gelip geçmiş en büyük belâlardan biriydi. Oscar Wilde, büyüklüğü oranında immoralist bir yazardı. Ünlü ozan François Willon, sürgünlerin, ipten kazaktan kurtulmuşların şahı idi. Toplum içinde biraz daha geçim genişliği, esenlik sağlamak için çirpınan herkes, bağlı bulunduğu koşullara karşı ister istemez burulur. Bunu duyan — ki duymayan yoktur — her kadın ve erkek en kuvvetli bir mücrimdir. Durumundan memnun kişi toplumla barış içindedir. Ancak bu barış iki yüzü ve herkesin şu ya da bu şekilde saklıca bozduğu bir geçici anlaşmadan başka bir şey değildir.»

Şimdi, konuya yeniden dönüşümün nedenini açıklamak istiyorum. Geçen gün Nurullah Ataç'ın Türk Dil Kurumu'nca derlenmiş «Söyleyişler» adlı kitabını karıştırıyordum; bir raslantıyla, elimde 112 nci sayfası açıldı kitabın, «Sanat ve Ahlâk» adlı bu yazıyı yeniden okumaya daldım. (Düşünürüm; Ataç'ta ne var da kendini yeniden ve yeniden okutur? Yazdıklarının ço-

ğu doğrudur da ondan mı? Genellikle kabul edilmiş ölçüde iyi yazar, tatlı yazar da ondan mı? Peki ama, ona bu tatlılığı katan nedir? Doğru-eğri, şu sonuca vardım: O, hep, birisini çekiştirir gibi, konunun âdetâ dedikodusunu yapıyormuş gibi, yaşlı ebelerle nineler gibi yazıyor. Dedikoduyu sevmez gibi görünür, aslında hepimiz severiz. Dırdırcı, çalçene kocakarılar, vıdıdı-cılar ellerine kalem almasını bilselerdi, büyük söylemiyeyim amma, belki onları da severdik. Ataç'taki — dil sorunu bir yana — bağımsızlık, hiçbir akıma ve düşünüyeye sonuna dek bel bağlamayı, Tanrı tanımaz özgürlük, usseverlik onlarda bulunabilseydi, onları da beğenirdik.) Bir kitabın, bir yazının, herhangi bir sanat yapının ah lâk adına yargılanıp cezalandırılmış olduğunu duyunca ne diyeceğimi şaşırırm, birbirine uymaz, birbirlerine belki de karşıt düşünceler arasında bir tartışmadır başlar içimde... diye giriyordu yazısına. Şu kötü, bu iyi yargılarının göreceliği üzerinde duruyor, şimdi kötülünen bir yapının yarına kalıp kalmıyacağını kestiremeyeceğini savunuyordu. Buradan, «Sanat değişir; ahlâk da değişir amma sanat gibi çabuk değişmez...» e ulaşıyordu. Konu ile ilgili ikinci yazısında, sözü Arsen Lupin'e getirip, «Arsen Lupin çirkindir, yalnız hırsız olduğu için değil, kurnaz olduğu için, aklını kötüye kullandığı için çirkindir. Sevismiz, aptal bir hırsız, bayağı bir yankesici olsa, okuyanlara daha az kötülüğü dokunurdu» demektedir.

İşte ucu gelip bana dokunan bir yargı, bir düşünce idi bu. Onun için, daha önce yazdıklarımı başa aldım ya! Ataç'ın Arsen Lupin'le ilgili sözlerine katılmıyorum. Bunca hoşlanılmış, beğenilmiş bir roman dizesini başka açılardan da incelemeliydi diyorum. Onun, tersine; birisi hırsız da olsa, kurulu bir düzende otoriteyi bozup şaşırtacak, onu çıkmazlara sokacak bir iş gördü müydü, buna inceliği ve kadınlardan hoşlanmayı kattı mıydı, toplumca yatıştırılıp karşılanmamış bir yanımızı gelip okşamaması doğaldır diyorum. Giderek, bir açıdan, Arsen Lupin'de, insanoğlunu birkaç yönden yatıştıran, frenliyen kimi öğeler bularak, onun ahlâka yararlı olabileceğini düşünüyorum.

Eytimsel düşünce yöntemi, beni bu yana da çekiyor. Kötülükle iyiliğin, bozulculukla düzeltişlerin ağır basması sorununda, gene bir görecelik içinde, bir eşitlik, bir denge var gibime geliyor. Ataç'ın sözünü ettiği ve Türkçemize kazandırdığı «Tehlikeli Ahlaklar» da öyle değil mi sanki? Onu 18 yaşında iken başka gözle okumuştum, şimdi ise başka gözle görüyorum. Kendisi de yazıyor zaten: «Tehlikeli Ahlaklar ise, güvenerek söyleyebilirim, kimse'nin ahlâkını bozmamıştır; zaten Laclos onu, çağının ahlâksızlığı ile savaşmak için yazmış. Bugün çok kişilerin söylediği gibi, Les Liaisons Dangeureuses Fransız devrimini muştalamış, hazırlamış olan kitaplardandır.»

Arsen Lupin'i kötülünen Ataç, yazısının sonunda, tutarsızlık demiyeyim amma konuyu destekçe doğruyu yakalıyarak, «Sanatın ahlâkla ilintisi yoktur.. (...) En um-

madığımız kitapta, bir de bakarsınız, daha sağlam, daha doğru bir ahlâk kuracak bir güç bulunur.» diyordu.

Derken, Rauf Mutluay'ın yazısı bindirdi. — Polis Romanları, Yeni Ufuklar, Ekim 1964 sayılı — Mutluay, François Mauriac'ın bir yazısından parça alarak girmişti konuya. Önce, polis romanlarını kitaplığında tam olarak bulunduranları kötülemediğini söylüyordu. F. Mauriac polis romanlarına hem küçük görme duygusu, hem oburlukla bakmış. Mutluay soruyordu: «Ashında hangimiz omuz silkebiliriz bu konuya?» Deminden beri demek istediğim buydu benim de, silkemeyiz diyorum. Silkemiyorduk, ancak Mutluay şu noktaya parmak basıyordu: «... asıl yakınacağım şey, polis romanları değil, onların getirdiği okuma biçimi olacak: En yaygın, en zararlı, en kolay okuma biçimi. (...) Masasız, kalem-siz, kâğıtsız, notsuz, duraksız... Hiçbir çizilmiş satır, işaretlenmiş paragraflar, kenar notu, bir yere aktarılmak için nişanlanmış küçük bir düşüncenin izini bırakmadan, yalnız gözle ve daima çabucak.. daha hızlı, hemen bitirmek için, bitirmek ve kurtulmak için... Sonra... Kitabın son sayfasında ya şaşkın bir düş kırıklığı, ya bir ilginçlik böbürlenişiyse: — Ben tahmin etmişim, diye bilmek için. Her şey bunun için işte. (...) Hiçbir şeyi küçümsemiyorum; şüphesiz her kitabın getirdiği bir haz vardır. Hele ustaca yazılmış polis romanlarının zaman zaman çok insanca dramları işliyen olgun örneklerinde. Örneğin Simeon'kilerde. (...) Ne var ki alışkanlıkların pası, iyi yön verilmemiş nice yeteneğin bir

daha kurtulmamacasına körelemesine gidiyor. Gençlerde, özellikle kadınlarda, orta yaş sınırına dayanmış aydın ve varlıklı şehirlielerde vaktini polis romanlarının zevki gibi gel-geç heveslerle doldurmaya alışan hızlı okuyucularda, artık bir fikir sayfasına eğilme dikkatini boşuna arıyacaksınız.

«Pas demiri yiyor.»

İçimden bu sözlere kafa tutmak, bunları da boşlamak geldi. Sonra, çok düşünmeden, hak verdim. Bir yakınım vardır, elektrik mühendisi, gece gündüz polis romanı okur; sanat ve toplum sorunlarında öyle bilgisizdir ki, Mesleğinde oldukça başarılıdır üstelik. Ama gelin de görün ki, o teknik konunun dışında hem kendini, hem karşısındakini cascavlak, bırakır, umarsız yalnızlığına kapatır.

Neden? diyorum ya nedeni ortada: Hangi türde, hangi dalda olursa olsun, kişi algısını tekdüzelige indirgedi mi, koyver onun yakasını. Gece gündüz polis romanı okumuş, ne çıkar? Evine cam kapı kırıp bayağı bir hırsız girse, dedektiflik taşıyayım derken onu kaçıtır, polise başvurmayı da düşünemez belki.

Bu tekdüzelığın, tek yönlülüğün, bir tek merakla yetinmenin olumsuzluğuna bir örnek daha: Bir gün aramıza, kara resmi giysinın altına beyaz lâstik papuçlar giymiş birisi düşmüştü. Satrançta hepimizi yeniyor, taşını oynatırken başka yanlara bakıyor ve şarkılar mırıldanıyordu. Ama, satranç tahtası kapatıldığı zaman, o, sudan çıkmış balığa dönüyordu. Böylesine bir alışığı, bir romanında, Stefan Zweig da ele alıp işlemiştir; bilirsiniz.

can, tutku ve yaşamda sürülmüş renk ressamı olarak varolmanın gerekliliğini ne güzel anlatıyor. Otuz dokuz ateşle hasta yatarken Prens Zeid'den gizli olarak yatak odasına getirttiği tualı gece yarısı kalkıp kırmızılarla boyaması ve buna «Geceyle mükâleme» adını vermesi nasıl ressam olarak yaşatıyor F. Zeid'i. Otuz dokuz ateşte yatarken resim yapma olanaklarını hazırlamaya iteleyen kuvvet onu yaşamla dolu bir sanatçı olarak sapaşğam ayakta tutuyor. «Geceyle mükâleme» diyor yapıtına; geceyle ne konuşacak F. Zeid, kendisiyle konuşuyor, dolu olan iç dünyasına dönüştür, orada yaşamadır, kendi varlığını duyan insanın mutluluğudur bu konuşma. Ancak iç dünyası zengin olmayan kişiler yalnız kalmaktan korkar ve daima etraflarında birilerini buldurmaya dikkat ederler. İç dünyalarının boşluğundan korktuklarından geceleri en olumsuz söz ve eylemlerle sabahlaradək sürdürüp gece nin insanı kendi içine yönelten kudretinden sıyrılmaya uğraşırlar.

Tualler sandıklardan çıkarken anlatmaya uğraşıyordun bu resmi gece herkes uyuduktan sonra nasıl yaptığını. Ve resimleri çıktıkça nasıl seviniyor, bana göstererek: «Nasıl, güzel değil mi?» deyişi işine olan saygısını anlatıyordu. Elinde bir iki yudum alınmış çay bardağı olduğu halde resimleri taşıyan görevlilerin arkasından koşup: «Öyle koymayın, ters oldu, şuraya getirin!» diye talimat veriyordu. Serginin açıldığı gün her önüne gelene açıklama yapmaktan saçları alınmış yapımıştı, sevinç duyuyordu resimleri üzerinde konuşmaktan... Bir de resimlere bıçakla saldırıyan sanatçı taslaklarını düşündükçe insanın F. Zeid'e saygısı nasıl artıyor!

İki yıl önce Devlet Resim Sergisinin açıldığı salonu dolduruyordu F. Zeid'in resimleri, Nefis Çini Mürekkepler, Litoğrafler, Avrupa'ya gitmeden önce yaptığı bir İstanbul peyzajından tutun da altı metre uzunluğunda tuallere değin çeşitli ölçülerde yağlı boya resimler, kendisinden söz eden kitap ve yazılarla dolu vitrinlere konuşmuş resimlenmiş taşlarla zengin bir sergiydi. Elinin değdiği her obje bir sanat yapıtı olmuş, kendisine kendi damgasını basmış F. Zeid... Şimdi iri iri açılmış gösleleriyle bana bakan, «Bu zavallıları terkedilmiş görüp i'gi beklediklerini düşünerek alıp boyuyorum.» dediği iri çakıl taşlarının F. Zeid'in dünyasından koparılmış yaratıklar gibi, bu kez yaratıcıları tarafından terk edilmiş bir halleri var. Onun ta nerelerden getirip bize sunduğu dünyasından kopmuşluğun acısını duyar bir halleri var. Canlı gibi, yalvarır gibi, konuşmak ister gibi, beni al burdan, uzat elini bana der gibi bir bakışları var ki insan neye el atsa sihirli değnekle dokunmuş gibi sanat yapıtı ha'ne getiren sanatçıyı, gerçek sanatçıyı düşünüyor. Deniz kenarında ve yollarda binlercesini görüp yanından ilgisiz geçtiğimiz bu taşlar sanatçının elinin dokunmasıyla yaşayan varlıklar haline gelip yaşamamıza giriveriyorlar... Barış'a ve bana sevinçle vermişti taşları: «Bak burası balığa benziyor, işte gözü, işte ağzı» dediği, bir yanı balık bir yanı insan kafalı yeşil

Cemil EREN

fahrunnisa zeid hitit müzesinde

Fahrunnisa Zeid, Haziranda açtı sergisini, ben bu yazıyı sergiden hemen sonra yazmaya başladım, ama birtakım zorlu nedenler yüzünden bitirip yayınlıyamadım.

Fahrunnisa Zeid'in sergisi büyük bir sergiydi; daha doğrusu büyük bir sanatçının, sanatçı adına değerli gerçek bir sanatçının sergisiydi. Etkiliyordu insanı, büyüklüğüyle, gücüyle etkiliyordu. Sergi kapanalı bir hayli zaman olmasına karşın etki gittikçe büyüyor. Sergiyi düşünüyor, yeniden yaşayarak düşünüyor, onun önemli bir ressam oluşunu, bir de Kaleden aşağı otomobill inerken sekiz on yaşındaki çocukların: «Fahrunnisa Zeid gidiyor», diye bağırmasını duyduğunda nasıl çocuklar gibi sevindiğini düşünüp F. Zeid ve sergisini bir kat daha seviyorum. Çocukların sevsyle belliren on dokuz yıllık özlemin sevinci bu sergiyi neden açması gerektiğini ne güzel açıklıyor!.. Zaten resimleri hep bizden motiflerle dolu değil miydi? Motif sözünü kilim motifleri gibi almamak lâzım. Litoğrafleri tamamen Anadolu yazmaları ve yemenileri havasında değil miydi? Renkli ve siyah beyaz taş baskıları nasıl köylülerimizin başlarına örttükları yeme-

nileri andırıyordu. Andırmaktan da ileri onların özlemiyle dolu değil miydi? Sonra o yağlı boya resimlerdeki renk coşkuluğu Anadolu'nun renge düşkünlüğünün, hem de alı al moru mor renge düşkünlüğünün örnekleri değil miydi? Anadolu'yu vermek için halaylar, eşekli köylüler yapmak hiç de gerekmiyordu; esas onun özü olan renklerde ve renk de F. Zeid'de alabildiğine ganiydi. Yurdunun motiflerine duyduğu öziem bir aldatmaca, göz boyama değil gerçekten duyulan bir özlemdi. Ne güzel duymuştu bu özlemi ve ne güzel vermişti.

Ayrıca her türlü etkiye açık bir ressam, örneğin bir festivalden etkilenip kırmızılar, sarılar, mavileri ver yansın etmesi veya Meksika motiflerinden etkilenip o coşkunluk içinde resim yapması veya Alis'i harikalar diyarında düşünüp onu resimlemesi etkilere açık ve ifadeci bir ressam olarak gösteriyor F. Zeid'i. Ama onun expressionisme'i sadece renge dayanan non-figüratif bir expressionisme.

Resmin en kudretli elemanı olan renkle işini halltemesini biliyor F. Zeid. Heye-

taşı ve kaç yıl öncesinin baş örtülü, yüzü benli İstanbul güzelini andıran kırmızı taşı severek, oksıyarak vermişti. İkisini de yanına alıp yan yana yatırıyorum; daha mutlular şimdi.

Fahrünnisa Zeid'in sergisiyle birlikte Devlet Resim ve Heykel Sergisi de açıldı, gezmiş, şunları söyledi ve yazmamı istedi:

«Ben 22 yıl önce bu sergiye resim göndürdüm, şimdi Devlet Sergisini görüp hastalandım. Böyle berbat sergi olur mu? 22 yıl geçtikten sonra böyle okul sergisi gibi sergi tertiplenir mi? Kötü resimler iyilerini boğuyor. On onbeş tane güzel resim gördüm, fakat kötülerini o kadar çok ki iyiler nefes alamıyor. Bu sergiyi tertipleyen komite iyi niyetli değil, serginin güzelliği için çalışacak kimseler yapmalı bu işi. Bunların menfaatleri nedir ki serginin bu kadar kötü olmasına göz yumuyorlar. Aradan 22 yıl geçti, bıraktığımdan çok daha kötü buldum. Bu kadar bilgisizlik, zevksizlik olamaz. Bunca yıl sonra nasıl olur da kusurlar düzilemez, bunlar güzelliği tahrip etmek için mi uğraşıyorlar, söyle bana Cemil!».

Fahrünnisa Zeid sergiyi düzenleyenlerin çıkarları nerededir bir türlü akıl erdiremiyordu. Çıkarlarının nerede olduğunu geçen yılki sergi için yazdığım yazıda ayrıntılarıyla açıklamıştım; ama her yıl alınacak 5 - 10 bin lira için koca bir sergiyi dejenere etmek, toplumun resim zevkinin gelişmesini hiçe saymak Prenses Fahrünnisa Zeid gibi gerçek bir sanatçının anlayacağı şeyler değil. Öyle bir sergi ki bir zamanlar aynı «D» Grubunun içinde birlikte buldukları ve şimdi Güzel Sanatlar Akademisinde hoca olan ya da yaş haddine uğrayıp emekli olan eski arkadaşlarının ucubeleri, zevksiz boyamaları ile dolup taşar ve bunların yetiştirdiği öğrenciler de aynı yolun yolcusu olur, mimarlık öğrencilerinin çok daha iyisini rahatlıkla yapabilecekleri Anıt-Kabir'den bir detayı resim diye sergiler..

Gazetelerin sanata ilgisizliklerinden yakınarak şunları söyledi::

«— Moda için, plâj kıyafetleri için, iğrenç cinayetler ve sapıklar için sayfalar ayıran, gazeteyi onlarla dolduran gazetecilerimiz bu kadar mı kültürsüz, bu kadar mı sanatın gereksizliğine inanancâhil kimseler? Bu kadar mı gazetelerinin seviyesini düşürdüklerinden habersiz gafil kişiler? Sanatı öldürüyor bunlar, nefes almasına meydan vermiyorlar. Kabahat gazete sahiplerinde. Bu kadar düşük seviyeli gazete çıkardıklarının farkında olmalılar. Çıplak kadın fotoğrafları nesretmekten insanlık, felsefe, sanatçı ıstırapları dertlerini yazmaya vakit bulamayan ya da tenezzül etmeyen bu gazetecilerimize ne diyeceğimi bilemiyorum. Halkın sanat yazılarına ihtiyacı olmadığını düşünüyorlarsa yanılıyorlar. Ben her gün burada sergimi bekliyorum, gelen giden herkesle konuşuyorum, halk susmuş sanata, doya doya görmek ve anlamak istiyor, hepsine yoruluncaya kadar anlatmaya çalıştım, merakla dinliyor-

lar, sonunda sevinerek çıkıp gidiyorlar.. Hitit Müzesinin yokuşunu öğrencileri ile birlikte çıktıkdan sonra geride baygınlık geçiren öğretmeni hiç unutamiyacağım. Sanatı seven insanlar var burada, her seviyeden insanlar. Ne entellektüeller var, sanat için deli oluyorlar, gelip konuşuyorlar benimle... Ziraatçi, mühendis, avukat... Bir yığın entellektüel. Bunlar alçak gönüllü insanlar, ortaya çıkmayı sevmeyen insanlar. Gelip seyrediyor ve sanattan almaları gereken şeyleri sessiz sedasız alıp gidiyorlar. Gazetelerin seviyesi ile halkın seviyesi arasında dağlar kadar fark var, buna üzülüyorum. Gazeteciler halkın çıplak kadının resimleri ya da sapık cinayetlerin hikâyesini okumak istediklerini sanıyorlarsa yanılıyorlar.»

Fahrünnisa Zeid insan ve sanatçı olarak silinmez izler bırakıp gitti; sanatın iç temizliği, insan sevgisi ve iç dünyası olmakla yapılabileceğinin canlı bir örneğini nefis bir sergiyle verdi.

bibliyografya

Derleyen : S. N. ÖZERDİM

SİNEMA EL KİTABI. Yazan : Nijat Özön. İstanbul 1964 Elif Yayınları. XV+341 s. 15 lira. (Üç geniş bölüm : 1. Sinemanın tarihi. 2. Sinema tekniği. 3. Sinema sanatı. Dizin. Kitap resimlidir. Türk sinemasına da yer ayrılmıştır.)

MEVLÂNA'DAN SEÇME RUBAİLER. Manzum çeviriler : M. Nuri Gencosman. Ankara 1964, Türkiye İş Bankası Yayınları. 85 s. renkli resimler. 20 lira. (Başta: Mevlâna üzerine bir önsöz, 128 rubai çevirisi. Bu kitabın dikkatten kaçmıyan büyük özelliği, Ajans-Türk Matbaası'nda büyük bir özenle basılmış olmasıdır. Bilindiği gibi bundan önce çıkan «Hayyam» ve basimevinin başka işleri, Paris Milletlerarası Matbaacılık Fuarı'nda birinciliği almıştır.)

YENİ DERGİ. (De) Yayınevi'nin aylık sanat dergisi. İlk sayısı : Ekim 1964. 48 s. 250 kuruş. (Derginin özelliği, her sayının bir ön-çalışma ürünü olması ve daha çok çeviri yazılara yer vermesidir.)

Varlık Yayınevi'nin kitapları :

● **UZAY BİLGİSİ.** Astronomi - Astrofizik - Astronotik. William J. Weiser'den çeviren: Ender Gürol. 304 s. 5 lira. «Faydalı Kitaplar: 38» ● **ATATÜRK ÇÜLÜĞÜN İLKELERİ.** Yazan : İhsan Akay. 112 s. 2 lira. (Genel Bakış-

Kültür-Sonuç). ● **İNSANLIK KOMEDİSİ.** Roman. W. Saroyan'dan çeviren: Nurettin Özyürek. 195 s. 4 lira. ● **NETOÇKA NEZVANOVA.** Roman. Dostoyevski'den çeviren : Nihal Yalaza Taluy. 180 s. 4 lira. ● **KRÖYÇER SONAT.** Roman. Tolstoy'dan çeviren : Nihal Yalaza Taluy. 3. basım. 96 s. 2 lira.

Antoloji :

O BÜYÜK MEMLEKET ŞİİRLERİ ANTOLOJİSİ. Genişletilmiş 3. basım. Hazırhyan: Osman Attilâ. İstanbul, İtmat Kitabevi. 297 s. 10 lira. (Şiirler, konulara ve Anadolu'nun bölgelerine göre ayrılarak sıralanmıştır.)

Şiir :

YUVARLAK MASA OTURUMU. Ruşen Hakkı'nın şiirleri. İstanbul, Yeditepe Yayını. 45 s. 2 lira.

Doç. Dr. Cavit Orhan Tütengil'in ayrı basımları :

TÜRKİYE'DE KÖY VE AYDINLARIN TUTUMU. Sosyoloji Dergisi, 17. sayı (1962 - 1963) ten. 106-118 s.

AZ GELİŞMENİN SEBEPLERİ. İktisat Fakültesi 1963-64 Ders Yılı Sosyoloji Konferansları 4. Kitap'tan. 152-160 s.

ORD. PROF. DR. G. KESSLER'İN SOSYOLOJİ TARİHİMİZDEKİ YERİ VE TÜRKİYEDEKİ YAYINLARININ BİBLİYOGRAFYASI: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası XXIII. cilt - sayı 3-4. ten ayrı basım. 16 s. (Ayrıca 4 sayfalık İngilizce özetin ayrıbasımı : Profesör Kessler's Place in Turkish History of Sociology and His Publications in Turkey.)

Eğitim :

EĞİTİM SORUNLARIMIZ ÜSTÜNE BİR İNCELEME. Yazan: Zühtü Bayar. İstanbul, P. K. 694 - Galata. 25 s. 100 kuruş.

Düzyazı :

GÜZ ÇİÇEĞİ. Yazan : Şemsi Belli. 1. cilt, 5. basım. İstanbul, Kültür Kitabevi. 105 s. 350 kuruş.

Dergi :

ORTA DOĞU. 29. sayı. Eylül, 5 lira.

EYLEM. 8. sayı. Ekim, 250 kuruş.

DÖNEM. 13. sayı. Ekim, 100 kuruş. Yeni biçimi ile.

REKLÂM.
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

DIŞ MUHABİRLER

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

TÜSTAV

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Osman Gönül Tarafından Siyaset İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 11 — Cilt : XVII — 100 Kurus
Idarehane : Yenişehir, Büyük Han
No. 55 Tel : 17 87 37 — ANKARA
Haberleşme: Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

Sahibi:

FIKRET EKİNCİ

Yazı İşleri Müdürü

OSMAN OKYAR

Bu sayıda yazı kurulu:

Metin AND — Cemal AYGÜN — Ali
BOZER — Gürşan ÇELEBİCAN — Ad-
nan GÜRİZ — Fikret EKİNCİ — Yaşar
KARAYALÇIN — Osman OKYAR —
Cahit TALAS — Şevki VANLI

Sekreter:

SEBAHATTİN ALPDOĞAN

İlan ve abone: Arka kapak

tam sahife: 1000 TL. ★ Metin san-
tımı: 10 TL. ★ 1 yıllık: 22 TL. ★
Altı aylık: 11 TL. ★ Öğretmen ve
üniversiteliye yıllık: 18 TL. ★ Ya-
bancı memleketlere iki misli ★ ABD.
(Uçak): 90 TL. ★ Avrupa (Uçak):
54 TL. ★ Dergimizde yayınlanan ya-
zılar dergi ve yazar adı anılmadan
iktibas edilemez.

Dizgi ve Baskı:

Ayyıldız Matbaası,

Tel: 12 87 99 - 17 75 92 ANKARA

TÜRKİYE
İSTİRBAL BANKASI

**PARANIZIN
İSTİRBALINIZIN
EMNİYETİ**

TÜSTAV